

צפנת

סוכות
תשפ"ו
גליון קפ"ו

גליון חג מורחב

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו"ל ע"י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

פלוגתת ב"ש וב"ה בסוכה קטנה וגדולה

רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט"א

בגמ' ג. מבואר מחלוקת ב"ש וב"ה בסוכה קטנה וגדולה בסוכה פליגי טפחים דמחזיק ראשו ורובו ולא שולחנו, דב"ש פוסל וב"ה מכשירים, ובסוכה גדולה פליגי בשולחנו מחוץ לסוכה אם גזרין שמא ימשך אחריו.

בסוכה קטנה קי"ל כב"ש שפוסל, ובסוכה גדולה פליגי הראשונים, ושרש פלוגתתם אם פלוגתתם בסוכה גדולה אחת היא עם פלוגתתם בסוכה קטנה דגם בסוכה קטנה טעמא דב"ש משום גזרה שמא ימשך אחר שולחנו בחוץ, וזהו דעת הרמב"ם והרי"ף והוא פשט המשנה כח. דתנן ביחד שתי הפלוגות, ודעת הרבה ראשונים דטעמא דב"ש בסוכה קטנה אינו משום גזרה שמא ימשך אלא שאינו ראוי לדירה, ואף דקי"ל כוותיה בסוכה קטנה בסוכה גדולה קי"ל כב"ה.

וידועים דברי רבי עקיבא איגר דנ"מ בפלוגתתם בסוכה קטנה סמוך לסוכה גדולה ושולחנו בתוך סוכה הגדולה דלדעת התו' פסולה אבל לרי"ף והרמב"ם כשרה, שאינו פסול מצד עצמו אלא משום שמא ימשך וכאן ששולחנו בתוך הגדולה לא שייך גזירה, ואם ניתן לנו רשות הייתי דן בדבריו ומוכיח שאדברה בסוכה קטנה סמוך לגדולה לכו"ע פסולה והנ"מ הוא בסוכה גדולה סמוך לגדולה והשולחנו מונח בגדולה, ולהיפך דהתו' לקולא והרמב"ם והרי"ף לחומרא דלדעת התו' כשרה דלא שייך בכ"ה גזרה שמא ימשך ולדעת הרי"ף והרמב"ם פסולה וכמו שאבאר.

ונקדים ל' הרמב"ם בהל' סוכה פ"ו הל"ח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו אסור וכאילו לא אכל בסוכה, גזרה שמא ימשך אחר שולחנו, ואפילו בסוכה גדולה [ואגב אורחא משמעות לשונו כמש"כ הרא"ש בדעת הרי"ף דאפילו בסוכה קטנה אם שולחנו בתוך הסוכה כשרה, אם לא שנפרש מ"ש עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה היינו בסוכה גדולה דאילו בסוכה קטנה לא שייך כלל ולענין סוכה קטנה כונתו עד שיהא וכו' והרי לא שייך כלל דו"ק]

ויש לדקדק באריכות לשונו הרי זה אסור, וכאילו לא אכל בסוכה, דמשמע דתרתו קאמרי דאסור ועוד דנעשה כאילו לא אכל סוכה, וצ"ב. ויש לומר דס"ל דכל ששולחנו חוץ לסוכה הוי כאילו לא אכל בתוך הסוכה דחלק מדירתו שהוא השולחנו עם האוכל שעליו נמצא מחוץ לסוכה, ואע"ג דלא נחשב כאוכל מחוץ לסוכה אבל גם תוך הסוכה לא אכל ואף דאין לו איסור של אוכל מחוץ לסוכה (דאסור מטעם דנעשה כמבטל דירה הסוכה) אבל גם מצוה לאכול תוך הסוכה אין לו, ולמד כן הרמב"ם מהמשנה כ"ח דאמרו חכמים לר"י בן החורנית דאם אכלת והשולחנו בחוץ, לא קיימת מצות סוכה מימך, דמשמע מל' זה להדיא דגם מדאורייתא חיסר מצות סוכה ועל הדרך שנתבאר.

אמנם יש עוד דין של גזרה דרבנן שמא ימשך דמשום זה מדרבנן נחשב כאוכל מחוץ לסוכה ולא רק חסרון מצוה יש כאן אלא איסור ממש מדרבנן כאילו אוכל חוץ לסוכתו וזהו מ"ש הרמב"ם אסור וכאילו לא אכל תוך סוכתו דתרתו יש כאן, איסור מדרבנן של אוכל חוץ לסוכה ודין דאורייתא שלא קיים מצות סוכה שהוא חסרון מצוה ולא איסור וכמש"נ.

ומבואר מאד דשתיהן תלויות זה בזה דלבית שמאי נחשב כאילו לא אכל בסוכה דדעתו על שולחנו ולא דר כולו בסוכה דשולחנו הוא מגוף הדירה שלו, כמובן מטעם **המשך בעמ' ב'**.

הלכות סוכה

מורינו הרב שליט"א

אם צריך לכתחילה לברך שהחיינו על סוכה דיליה

הנה בפשוטו ברכת שהחיינו דסוכה היא על מצות סוכה וא"כ אי"צ סוכה דילי' אמנם הנה הר"מ בפ"א מברכות ט' כ' דאיכא ג' אופנים דברכת שהחיינו חדא מצוה הבאה מזמן לזמן כגון שופר סוכה ולולב ועוד מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית ותפילין מזוזה ומעקה ואיך מצוה שאינה תדירה ואינה מצו' כגון מילה ופדה"ב, והנה יל"ע אי בסוכה שעושה כל שנה איכא נמי הך מחייב דמצוה שהיא קנין לו וא"כ צריך לברך על סוכה דילי' (אמנם יתכן וכן מסתברא לע"ד דכיון דאיכא ברשותו כל חלקי הבנין דסוכה כדפנות וסכך וכו' אי"צ לברך ע"ז דא"י התחדשות)

ועי' ב"ח ומג"א ר"ס תרמ"ג שכ' דביום א' דסוכות דמברך תחלה סוכה ואח"כ זמן ה"מ כשעשה סוכה אבל אם הייתה סוכתו עשוי' דאי"צ לברך שהחיינו אסוכה וברך זמן קודם ללישב בסוכה (וצ"ע אמאי ליכא ברכה אגוף המצו' דסוכה כדכ' הר"מ) ומבואר דאיכא ברכה אחפצא דסוכה.

וכן בלבוש האריך דאיכא ברכה אגוף הסוכה וע"כ מסתברא דראוי שיאכל ביוט"ר בביתו ויברך שהחיינו שם אבל אם רוצה להתחיל הסעודה בביתו ולאכול המשך הסעודה במקום אחר דבזה י"א דצריך לחזור ולברך לישב בסוכה אף דסב"ל מסתברא דעדיפא דלא יעשה כן.

(ועי' סמ"ג עשה מ"ד שכ' דהאידינא נתקו הברכה מהעשיה לפי שרוב פעמים אחרים מתקנים לו וסידורו אברכת נטילה כי היא דר"כ מסדר להו אכסא דקידושא שהחיינו דעשיית סוכה וכו' ואפש' דמבואר בזה דליכא ברכה אעפ"י הקנין דהסוכה)

ויש להוסיף עוד דהא שי' מהרי"ל הו' במג"א תרל"ז דלכתחילה צריך לאכול בסוכתו לכה"פ כזית וכן כ' במקור"ח לחו"י תרל"ז לחוש לזה למדקדק (ועמש"כ בדיון כסיו סוכה כשנוסע לשמחת תורה).

אם צריך להזהר שלא להשיב בין קידוש לסעודה בליל יו"ט

שורש הגדון דהנה גבי תפילין סח בין תפשי" לשר' חוזר ומברך אבל במצוה א' אין חוזר ומברך אף אם הפסיק באמצע דומי' דשח באמצע סעודה (ועי' ב"י ק"מ ובדק הבית שם ונוב"י או"ח מ"א) וי"ל ע"כ במצות אכילה בלילה ראשון אי הוי כב' מצות או כמצוה אחת דהא האריכו רבותינו לדון בגדר המצו' דלילה הראשון אי מצותו להתחיל הדירה וא"כ ה"ז בכלל הך מצו' דהקידוש אי הוי גדר בפ"ע, והרבה נפ"מ בדבר חדא הא דבליילה ראשון כ' כמה כמה ראשונים והרמ"א תרל"ט ב' דאף בירדו גשמים חייב לאכול כזית בסוכה, והא בשאר ימים אי"צ מעשה מצוה כלל כשיושב ומצטער ואדברא הא אינו אלא הדיוט (ובפרט כשגשמים יורדים שהם כשפית כוס על פניו שרבו הראה לו שאינו רוצה בעבודתו - בה"ל תרל"ט ד"ה הדיוטות) ומבואר דה"ז מצות אכילה ואף להחולקים דאי"צ לאכול אז בסוכה י"ל דטעמם כדכ' הגר"א בשו"ע שם סוכה ע"ז בשעת הגשמים (אמנם עי' שעה"צ ע' דאייית מח"א ועוד דאי"צ להיות ניעור בלילה שמא יפסקו הגשמים דאי מצטער פטור בלילה ראשון פטור אף מהא וצ"ת) עוד נפ"מ במה שכ' הטור תרל"ט דבליילה ראשון קודם.

המשך בעמ' י'

ביסוד חיוב האכילה בלילה הראשון | רבינו מרן ראש הישיבה רבי אשר הכהן דויטש זצוק"ל

השיעור לא היה למראה רבינו ולא הוגה ע"י וטעויות יש לתלות בהבנת הכותב

יש לומר שהחיוב בלילה הראשון הוא חיוב לאכול בסוכה, ולדעת הריטב"א אף אליבא דר"א כן הוא, ובה' יש להסתפק אם הוא מצוה בפני עצמה דילפינן מחג המצות לאכול כזית בסוכה, או שהוא מכלל דינא דבסוכות תשבו שבעת ימים שביום ראשון הוא חובה.

ובתוס' והרא"ש הביאו דברי היר' שהסתפק אי כשם דבמצה איכא הל' שיכנס כשהוא תאב אף בסוכות בעי שיכנס לסוכה כשהוא בתאוה, ועוד הסתפק ביר' שם אם חייב לאכול כזית דגן או אף מיני תרגימא.

ונראה לבאר דב' הספיקות תלויים בזה שאם הוא דין אכילה בסוכה ילפינן ממצה דבעי שיכנס כשהוא תאב והוא הדין בעי לאכול כזית דגן, אבל אם הוא דין דירה לכאול לא בעי להא.

ובדרכי משה תמה בזה דשאני אכילת מצה שהוא דין אכילה ועל כן שפיר בעי שיאכל כשהוא תאב ולא יהא חשש אכילה גסה, אבל גבי סוכה אין המצוה באכילה אלא הוא מצוה של דירה, אך מ"מ מביא דברי היר' וכן פסק ברמ"א ס' תול"ט ג'.

וביר' נקט לצד שחייב לאכול דגן דסוגי בבזית דגן, ואף דבשאר ימי החג אכילה המחוייבת בסוכה היא דוקא כביצה, ויש לבאר דלפי הצד שחייב לאכול דוקא דגן ולא מיני תרגימא משום דילפינן מפסח גדר החיוב הוא דין אכילה ועל כן בבזית דגן, אבל לפי

המשך בעמ' ה'

א. ב' דרכים ביסוד חיוב אכילה בלילה הראשון ושיש לתלות בזה כמה נידונים

נודע כי מדרשא דאיכא תרי צדדים ביסוד חיוב אכילה דכזית בלילה הראשון, אם הוא מדינא דבסוכות תשבו שבעת ימים אלא שבשאר הימים רשות ובליילה הראשון חובה, או שהוא דין בפני עצמו דילפינן מגז"ש מחג המצות דאיכא חיוב אכילה בלילה הראשון.

והנה במתני' בד' כ"ז איתא דר"א אמר שמי שלא אכל בלילה הראשון יש לו תשלומין ביו"ט האחרון של חג, ושי' רש"י ותוס' שהתשלומין הוא שאוכל בשמיני עצרת אך אין צריך לאכול בסוכה, וברש"י מבואר שאם יאכל בסוכה יעבור בבל תוספי, ואף שאוכל זאת בתורת תשלומין והוא מחוייב בזה כיון שאמרה תורה שבעת ימים אינו יכול לאכול לאחר מכן בסוכה, אך הריטב"א פליג וס"ל דאף ביו"ט האחרון של חג כשאוכל מדין תשלומין יאכל בסוכה.

ובמהרש"ל כ' להוכיח מהא דמהני השלמה ביו"ט האחרון מחוץ לסוכה שאין החיוב דלילה הראשון חיוב אכילה בסוכה, דא"כ לא היה שייך השלמה, אלא הוא חיוב אכילה ומחמת שהוא סוכות חייב לאכול זאת בסוכה, אבל כשמשלם לאחר סוכות מקיים ההשלמה ע"י שאוכל בביתו, ובהו מבואר צד ג' בהא שאין החיוב כלל לאכול בסוכה אלא מצות אכילה גרידא.

אך מ"מ יש לומר שכ"ז דוקא לר"א דמהני השלמה דמהא דמהני השלמה לאחר סוכות מבואר שאין עיקר החיוב ישיבה בסוכה לר"א שייך לאחר סוכות, אבל לרבנן דלא מהני השלמה,

הגליון מוקדש לזכר ולע"נ א"א איש תם וישר וירא אלוקים מאד

הגר"ר יצחק שלמה ב"ר איתמר טעם זצ"ל

נלב"ע כ' שבט תשפ"ד

תנצב"ה

'בִּסְפַת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאָזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בִּסְפַת' לְמַעַן יִדְעוּ דִּרְתֵּיכֶם

קושיא עצומה | גדר אכילת עראי

נחלקו האחרונים האם איכא איסור אכילה חוץ לסוכה, או דילמא איכא חיוב לישב בסוכה, ונ"מ גבי מצוה הבאה בעבירה, שאפילו שלא קיים המצוה אך עדיין לא ישב מחוץ לסוכה.

וצריך עיון דאיתא במתני' דבאכילת עראי יש מקום להחמיר להיות בסוכה, ולכאורה ממה נפשך אם הקיום מצוה באכילת עראי הוא מצד זה שיושב בסוכה, א"כ גם בלא אכילה הוא מקיים מצוה זו, ואי אין מצוה בישיבה ללא אכילה, א"כ מה מוסיף אכילת עראי שיש מקום להחמיר לאכול בתוך הסוכה.

ואי נימא דהוא משום שיש מצוה קיומית בישיבה א"כ מ"ט לא אמרינן במשנה שיש מקום להחמיר להיות בסוכה גם ללא אכילה, וכמ"ש המ"ב דכל המתענה מברך 'לישב בסוכה' אף ללא אכילה.

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

בנה ביתך כבתחילה וגו' והשב ישראל לנויהם (מוסף לג' רגלים)

ביאר הגר"ז הא דמוסיפין לבקש על נוייהם של ישראל, עפ"י דברי התוס' (פסחים ג: ד"ה מאליה) דמי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור מן הראי', וכיון שמוסיפין לבקש 'ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפני' על כן צריכים שקודם יא לאו בית בארץ ישראל, דאל"ה פטורים אנו ממצות ראי', וזהו שמבקשים 'והשב ישראל לנויהם' דרך אז יהי' שייך 'והשב ישראל לנויהם'.

ויזכחו לעלות לרגל עם כל ישראל אחיו (מי שברך לעולה)

הגר"ז אמר לבאר הך ברכה, ע"פ מה דאיתא (חגיגה ד') אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראי' משום שנאמר כל זכור יצאו אלו שאינן ראויים לעלות עם כל זכור, והיינו דאיכא פטור מחובת עלי' לרגל מטעם שאינן ראויים לעלות עם כל ישראל, וזהו שמברכין לעולה לתורה שיזכה לעלות לרגל עם כל ישראל אחיו, ולא יהי' מן הפטורים שאינם עולים משום שאין מתקיים בהם 'כל זכור'.

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש (קהלת א)

ובגמ' (שבת ל:) איתא שביקשו חכמים לגנוז ספר קהלת ולא גזזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, תחילתו 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, תחת השמש הוא דאין לו יתרון, הא למעלה מן השמש דהיינו תורה ומצוות יש לו יתרון, ע"כ.

וכתב הבית הלוי (דרוש טז) דצריך להבין מאמר זה דנותן חילוק בין עולם הזה לתורה, והסם שני דברים המופכים מנוגדים זה לזה והרי הוא כאומר לענה הוא מה, הא דשב מתוק! ולא שייך לומר חילוק רק בין שני דברים שיש להם קצת השתמשות זה עם זה.

וביאר דקאי על העוסק בתורה שלא לשמה, ואמר כאן הכתוב שלא נאמר אל העוסק שלא לשמה א"כ הרי תכלית כוונתו הוא להנאתו בשביל צרכי עוה"ז, א"כ הוא דומה ממש למי שעוסק בעניני עוה"ז דזה משתדל ע"י אומנות וזה משתדל להשיגה על ידי התורה, ולזה אמר דאינו כן דמה יתרון בכל עמלו וכו' דממעשים של עוה"ז לא ישאר לו שום יתרון ותועלת ממנו, הא למעלה מן השמש יש לו יתרון דכשעוסק בתורה שהיא למעלה מן השמש ואפילו שלא לשמה שנקראת תחת השמים ולא על זה נאמר 'מעל שמים חסדך' מ"מ יש לו יתרון דשייך על ידה תועלת דמתו שלא לשמה בא לשמה.

עוד בענין ק' ברכות (לזכות א"ח חוה בת שרה טובה ליבא לרפ"ש בתושח"י)

כתב בתשובות והנהגות (ד גג) ידועה מצות אמירת מאה ברכות בכל יום והוא חיוב גמור מדרבנן ויש סמל לזה מן התורה ויש מן הקדמונים דס"ל דהוא מן התורה והגאון דבריסק זצ"ל דייק הרמב"ם ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה ברכות בשביל שיהא בטוח שמגיע למאה ברכות.

והגר"ח מבריסק הפליג במה שצריך לשמוע ברכות העולה לתורה ודעתם מדייק הפסוקים בנחמ"י (ח) שהברכות הם מעיקר תיקון דקריאת התורה כמו הקריאה גופיה (ודלא כשו"ת הרידב"ח ז"ח א"א תקע"ב ומשמע כן מתוס' סוכה נב. ד"ה וכיון).

וכפי ששמעתי נהג הגאון מבריסק זצ"ל בכל שבת לעלות לתורה במפטיר כדי לזכות בעוד ברכות להשלים למאה שדקדק בזה טובא, אבל ביוה"כ ע"ה בלוי, כיון דלדעתו בלא"ה לא יגיע למאה ברכות, א"כ אין ענין להרבות אא"כ יוכל לצאת התקנה דק' ברכות עכ"ד התשוה"נ. (וצריך לידע מי ס"ל דהוא מן התורה).

בעומק הסוגיות | מתעסק

הרב מאיר טעם

אמר ב"ש (כריתות יט. סנה"ס: וועד) דמתעסק פטור בכל התורה. וגדרו דכל מעשה עבירה שנעשה בחסרון ידיעה מצד העושה לתוצאת האיסור היוצאת ממעשיו, הרי הוא פטור עליה. ועי' רש"י (סנה"ס: ד"ה המתעסק): 'כל מתעסק קרי ליה שאינו מתכוין בדבר זה כלל'. והר"ח (שבת עב): כתב: 'מתכוין למעשה מביא לידי חטא, והוא אינו יודע שהוא חוטא'.

ונהג כתב בשעה"צ (סי' תרלט ס"ק צג) בענין סוכה: 'כשנכנס לשם (לסוכה) לגבות חובו וכדו' שאר עסק, ואין נפק"מ אצלו בין אם הוא סוכה או בית או חוץ, בזה לכו"ע אין צריך לברך (לישב) דלא עדיף ממתעסק בעלמא, ורק בחבלים ועריות אמרינן דמתעסק חייב שכן נהנה, כן שמעתי בשם גדול אחד, ונכון, עכ"ל.

ויש לבאר טובא כוונתו, דהא מה ענינו למתעסק שגדרו שחצר את ידיעתו בעשיית העבירה, משא"כ כאן שיועד היטב על כניסתו לתוך הסוכה. ויותר דומה לכהן הנכנס לביה"ק רק בשביל לגבות חובו, דודאי שעובר באיסור, ולא חשיב כמתעסק כלל, כיון שיועד על כניסתו לביה"ק. (ובאמת שיש מקום לפוטרו מברכת לישב מטעמים אחרים מלבד מתעסק, עי' בפוסקים).

וצריך עיון

קושיות מבי מדרשא

'הישן תחת המטה בסוכה'

מתני' (סוכה כ:): 'הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו'. ויל"ע מדוע נקטו הישן דוקא ולא האוכל. ועוד מהו שאמרו במתני' 'לא יצא ידי חובתו', וכי יש חובה לישון בסוכה, והא יש רק חובת אכילת כזית בסוכה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

אם יתחייבו הגויים במצות סוכה לעת"ל

כתוב בנביא 'והיה כל הנותן מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסוכות' (זכריה יד טז - הפטרת יום א' דסוכות). ומבואר כאן בכתוב שלעת"ל יצטוו גם הגויים על חגיגת הסוכות, ואם לא יחגגוהו יענשו, כמבואר בהמשך הפסוקים. ויש לתמוה בזה על דברי הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ד) שהסוכה היא הארה המבדלת את ישראל מכל העמים ועי"ז הם מנושאים ומנוטלים מן העוה"ז עצמו ועליונים ממש על כל גויי הארץ ע"ש, וא"כ מה שייך שיחגגו הגויים את חג הסוכות.

[הרב אהרן דיקמן]

'מצטער פטור מן הסוכה'

בגמ' (סוכה כו:): 'אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה'. וצ"ע מה החידוש בזה דמצטער פטור מן הסוכה והא לכאורה הוא מפורש במשנה גבי ירידת גשמים דפטורים מן הסוכה, והטעם בזה פירשו הראשונים שהוא משום מצטער, וא"כ נמצא דהוא משנה מפורשת גבי גשמים ומה חידש רבא.

'העושה סוכה לעצמו'

בגמ' (סוכה מו:): 'העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו'. וקשה הרי כל הסוכה הוא רק היכ"ת לקיים מצות אכילה ושתיה בסוכה וכי מצינו שמברכים על בית משום מעקה וכדו'.

[הרב אשר פורמן]

אין מברכים 'לישן בסוכה'

אין מברכים 'לישן בסוכה' על שינה בסוכה, ומטעם שכתבו תוס' (ברכות יא: ד"ה שכבר) שמא לא ירדם, ותהיה ברכתו לבטלה. וקשה מא"ש מברכת המפיל בכל השנה, שאין חוששין לשמא לא ירדם ותהיה ברכתו לבטלה.

[הרב אברהם ישעיהו גליק]

'ושפך לו קיתון על פניו'

איתא במתני' גבי ירידת גשמים (סוכה כח:): 'משלו משל למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו'. ויל"ע איזה נ"מ לדינא בא התנא להשמיענו במשלו משל.

'מקרא ומתנא במטללתא'

איתא בגמ' (סוכה כח:): 'מקרא ומתנא במטללתא תנווי לבר ממטללתא'. ופירש"י דהטעם לזה דשרי לעיין בבית ולא בסוכה מטעם שמצטער פטור מן הסוכה. והוא פלא גדול מה הוא שייך לדין מצטער שפטור מן הסוכה הלא כאן הוא לא מהדברים המחוייבים בסוכה, דאין חיוב לימוד בסוכה. [הרב יעקב ישראל שניידר]

הדס חוץ לשיעורו

הדין הוא בהדס דמחוץ לשיעור ג' טפחים אין חשש שיהיה בו פגם שילוש. וקשה מא"ש מרצונות תפילין שמחוץ לשיעורם אם נמצא בהם צבע אחר שאינו שחור פוגם הכל (ביה"ל). (וכן בתוס') גבי ציצית דמחוץ לשיעורו מותר לעשות בו שימוש).

[הרב אברהם ישעיהו גליק]

'ניטלה פטמתו פסול'

קשה הא בכמה דוכתי מבואר שהסיבה שהפיטם נופל הוא משום שנגמר הגידול ושוב אין צורך בו, אך א"כ מאי טעמא הוא נפסל, והלא אדרבה כיון שהוא עם פיטם הוא מהווה ראייה שלא היה כאן גמר פרי, (אא"כ סגי במקצת גמר פרי, אך עדיין יקשה מאי טעמא נפסל).

ועוד קשה אי נימא דהוא חלק מהאתרוג הא מורכב פסול משום שהוא חסר משום שחלקו לימון ואילו גבי פיטם אנו אומרים שהוא כשר אם נפל בצורה טבעית ולא אמרינן שכיון שניטל הפיטם יפסל משום שהוא חסר ואפילו שכרגע צורתו נראית שלמה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

אכילה ושינה בסוכה

עי' בשו"ע (סי' תרלט) שכ' בסעיף א: 'כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושתה ודר בסוכה, ואילו בסעיף ב כתב: 'אוכלים ושותים וישנים בסוכה'. וצ"ב מדוע כפל השו"ע בשני הסעיפים אותו דין שצריך לאכול ולשתות בסוכה. ועוד יל"ע דהשו"ע לא הזכיר את מש"כ 'ודר ומטייל' ואילו הרמ"א הזכיר זאת.

[הרב אשר פורמן]

כִּי בִסְפֹת הוֹטְבְתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ד' אֱלֹקֶיכֶם:

וצריך עיון

קושיות מבי מדרשא

קושיא עצומה | פטור טירחא

בגמ' (סוכה כט): 'היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחים אותו לעלות'. והוא פלא מה הביאור בזה הרי סו"ס כיום שהוא חייב לישב בסוכה, מהיכן מגיע פטור זה של 'אין מטריחים לעלות אותו', והיכן שמענו פטור טירחא, והלא בכל המצוות קי"ל המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, וכל זה הוא בשיעור החיוב כמה הוא צריך להוציא עבור זה, אך כאן לכאורה הוא ישן מחוץ לסוכה

בדעת הגר"א גבי אכילת מצה

כתב המ"ב (סי' תרלט סקכ"ד): 'נסתפקתי לפי מה שידוע דעת הגר"א דמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי פסח כפשטיה דקרא שבעת ימים תאכלו מצות, אלא דמ"ע הוא רק בערב משא"כ אח"כ הוא רק מצוה בעלמא אפשר דה"ה הכא מצוה לכתחילה לאכול פת כל שבעת ימים ולברך לישב בסוכה', ע"כ.

ודבריו צ"ע דהא אף במצה בפסח להגר"א ליכא מצוה חיובית כל שבעה אלא מצוה קיומית הוא דאיכא ואילו גבי סוכה לית מאן דפליג דאיכא מצוה קיומית כל שבעה וכדקיי"ל שבכל שבעת הימים כשאוכל בסוכה מברך אקב"ו לישב בסוכה' ומצוה זו ידעין בלי ההיקש ד"טו ט"ו לחג המצות, וביותר צ"ב מה שסיים המשנ"ב ולברך לישב בסוכה' ותמוה מתרי גיסי א. דודאי אף לולי שיטת הגר"א יש חיוב לברך כל שבעה לישב בסוכה וכאמור ב. אדבריה מצד המצוה של אכילת מצה כל שבעה להגר"א לא יהיה חיוב ברכה כשם שבפסח אין מברכים על אכילת המצה כל שבעה וא"כ ה"ה גבי מצות סוכה אפילו נקישנה למצה למה תהא עדיפא מיניה ודיו לבא מן הדין להיות כנדון.

ועוד צריך עיון דהא אם הנושא כאן הוא הברכה של 'לישב בסוכה' א"כ הלא דעת הח"א וכן נפסק דמי שמתענה גם הוא מברך לישב בסוכה, וא"כ הוא יכול להתענות ולברך לישב בסוכה, ומאי טעמא צריך דוקא אכילה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

'הושענא סוכת שלם' (הושענות)

בהושענות אמרי' 'הושענא סוכת שלם', ומבואר שביהמ"ק נקרא סוכת שלם, והוא סוכתו של הקב"ה, וכדכתיב בקרא 'ויהיה בשלם סוכו ומעונתו בציון'. וצ"ב שהרי ענין הסוכה הוא דירת עראי לאפוקי מקבע, והיאך נופל ל' זה על סוכתו של הקב"ה. וכי"ב קשה בפסוקי כ'י יצפנני בסוכה'.

[הרב אשר גרינוולד]

מצות סוכה נעשית בכל גופו

מובא בשם הגר"א דשתי מצוות מקיים האדם בשלימות בכל גופו, והם סוכה ויישוב ארץ ישראל. ונרמז בפסוק 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', בשלם - היינו כל גופו בשלימות, סוכו - סוכה, ומעונתו בציון - יישוב א"י. וקשה מדוע טבילת מצווה לא הוי בכלל מצווה שבכל גופו.

[הרב אברהם ישעיהו גליק]

'ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא'

בגמ' (כט): 'ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה'. ומבואר בתוס' דהטעם בזה הוא משום שיש חשש שתשרף סוכתו. ויל"ע דכי באו להשמיע לנו את נושא פיקוח נפש שיש חשש שישרף לו הסוכה.

[הרב אשר פורמן]

'כהושעת שומרי מצוות וחוכי ישועות' (הושענות)

אמרי' בהושענות: 'כהושעת שומרי מצוות וחוכי ישועות'. ויש להעיר דבשלמא שומרי מצוות הוא מעלה שיזכו עבורה לישועה, אבל איזה זכות יש לאדם במה שהוא מצפה להוושע מצרתו.

[הרב אשר גרינוולד]

כל העם היו מנענעים בהודו

איתא במתני' שכל העם היו מנענעים בהודו תחילה וסוף והם היו מנענעים רק באנא ה'. וצריך עיון מה הביאור בזה שכל העם נהגו דלא כרבותיהם.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

דיני ארבעת המינים בשו"ע

מבואר בשו"ע את כל דיני ארבעת המינים, ולגבי כל המינים כ' השולחן ערוך שם הסימן 'דיני הדס' 'דיני לולב', ודיני ערבה ואילו לגבי אתרוג כתב 'דברים הפוסלים באתרוג', ויש לבאר החילוק מא"ש.

[הרב אשר פורמן]

קושיא עצומה | עיקר מצות ישיבה הסוכה

שנינו במתני' (סוכה כ): 'הישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו'. ופרש"י: 'ועיקר ישיבת הסוכה אכילה שתיה ושינה'.

לכאורה הוא פלא דהנה ידוע דאיכא ב' חלקים גבי מצוות סוכה. א. **חיוב** - שהוא אכילת קבע שתיה ושינה ה. ב. **קיום** - שהוא מצווה קיומית כמו טיול ושינון בסוכה. וא"כ הפלא הוא מאי טעמא לא הוזכר במשנה דאיכא חיוב על דברים אלו ורק דבר זה מובא ברש"י הלא כיון דזה עיקר הך דינא דסוכה היה צריך להיות שהוא יהיה מובא במשנה, וכאן אנו רואים רק ברש"י, ועוד צריך עאיון דלכאורה עיקר החיוב של אכילה לא מוזכר רק בתחילת הפרק ואילו המצווה הקיומית מוזכר בסוף הפרק, ומאי טעמא רבי פיצל המשניות.

רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט"א

המשך מעמ' א'

זה גזרין שמא ימשך אחר שולחנו, ולבי"ה דלא נחשב כלא אוכל בסוכה, דאין בשולחן מעצם דירתו, כמו כן לא גזרין שמא ימשך אחר שולחנו.

ואם תאמר דמ"מ מנלן לגמרא לחדש גזרה שמא ימשך דאפשר דאין גזרה וטעמו של בי"ש הוא משום חסרון מצוה דאורייתא ותו לא, י"ל דהתייבש כשמיניח שולחנו חוץ לסוכתו אבל אם אוכל בסוכתו הקטנה ופתו בידו או שאר תשמישים שאינו צריך לשולחן מאי איכא למימר ואמאי אמרו סוכתו פסולה וצ"ל דמ"מ גזרין שמא יביא שולחן לשם וכמפורש בספר המלחמות, ואם תאמר דיש בזה רק חסרון מצוה ותו לא. לא מסתבר לגזור אטו חסרון מצוה שאין בו איסור ממש דלא מצינו גזרה אלא אטו שיעשה איסור ולא אטו יחסר לו קיום מצוה. אלא צ"ל דגזרין שירביא שולחן וימשך אחריו ויאכל ממש מחוץ לסוכה, שהוא איסור מן התורה דמבטל דירת הסוכה ודו"ק.

ועפ"ז מיושב הקושיא הגדולה שהקשו על הרי"ף והרמב"ם שמפורש בכל מקום דשיעור דופן סוכה הוא שבעה טפחים ופחות מזה אינו כלום עיין דף ז. ודף טז, ולדברינו מיושב שגם הרמב"ם והרי"ף מודים דזהו שיעור דופן הסוכה דבלא זה אינו ראוי למצוה דאיתו יכול לקיים בו מצוות סוכה שהוא אכילה עם שולחן תוך הסוכה.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר לשיטתם דאוכל ופתו בידו גם לא קיים מצות סוכה ואפילו מה"ת דאין זה דרך דירה לאכול בלא שולחן, ואף שלא עבר איסור של אכילה מחוץ לסוכה גם מצות סוכה לא קיים ולכן נקבע שיעור דופן ז' טפחים דשיעור זה ראוי לקיים בו מצוה אכילה בסוכה וכמש"נ, והגזרה שמא ימשך ל"צ אלא לשאר תשמישים חוץ מאכילה.

ועכשיו נחזור למש"כ בתחילת דברינו בדין אוכל בסוכה קטנה ושולחנו בתוך סוכה גדולה דלפי דברינו ברור דלדעת הרי"ף והרמב"ם לא קיים מצות סוכה, דאין דירתו לא בסוכה הקטנה (שהרי אין שולחנו שם) וכל שכן לא בסוכה הגדולה, ונמצא שלא קיים מצות סוכה.

ונראה עוד דאדבריה הרי"ף והרמב"ם לחומרא והתו' לקולא, דלסברת הרי"ף והרמב"ם לא מביעאי סוכה קטנה פסולה בכה"ג אלא גם באוכל בפתח סוכה גדולה ושולחנו בתוך סוכה גדולה שעל ידו לא קיים מצות סוכה דאין דירתו לא בתוך הסוכה שאוכל שם ולא בסוכה השניה שעל ידו, ואילו לדעת התו' בסוכה גדולה מיהא יצא לכתחילה שהרי לא שייך בכה"ג שמא ימשך וכשר גם לדעת בי"ש וכל שכן לדעת בית הלל אבל לרי"ף ורמב"ם קיי"ל כבי"ש ולדידהו גם בסוכה גדולה בכה"ג לא קיים מצות סוכה וכמש"נ ודו"ק.

והעולה מדברינו דשורש מחלוקת הראשונים בדין זה הוא איך לפרש מה שאמרו חכמים לר"י בן החורנית במשנה כת. א"כ היית נוהג (ראשו ורובו תוך הסוכה ושולחנו מחוץ לסוכה) לא קיימת מצות סוכה מימך, דהרי"ף והרמב"ם למדו מל' זה דפלוגתתם בדאורייתא דבי"ש ס"ל שגם מן התורה אין קיום מצות סוכה אלא בשולחנו תוך הסוכה דשולחנו הוא חלק מעיקר האכילה והדירה (ואף שלא נחשב שאוכל מחוץ לסוכה מ"מ גם אכילה תוך הסוכה אין כאן) והתוס' ושאר הראשונים פירשו דזה אינו וכל עיקר טעמו של בי"ש בסוכה גדולה אינו אלא משום גזרה שמא ימשך והל' שלא קיימת וכו' רוצה לומר דמשום הגזרה עקרו חז"ל המצוה מן התורה וכמש"כ התו' במס' ברכות י"א, א"נ כמ"ש הר"ן דרוצה לומר לא קיימת מצות סוכה כראוי ודו"ק.

ועיקרי הדברים בדעת הרמב"ם והרי"ף דמצות סוכה כולל שתי דינים, חדא מצוה לאכול בסוכה, ועוד איסור תורה לאכול חוץ לסוכה ידוע מה שהאריכו האחרונים בזה ובראשם המנחת חינוך ואכמ"ל.

טנא מלא ברכות נשגר בזאת קמיה ידידינו חברי קהילתנו הק'

לרגל השמחה השרויה בעמנום:

הרב **ראובן מילצקי** שליט"א ומשפ' לרגל הולדת הנכד נ"י בן לחתנו הרב **דוד וייספיט** שליט"א.

הרב **שלמה זלמן כהן** שליט"א ומשפ' ולאבי הרב **יהודה אריה כהן** שליט"א ומשפ' לרגל הולדת הנכדים-הנינים שיחיו בן לבנו הרב **יונה אלחנן** שליט"א ובת לבנו הרב **חיים יחזקאל** שליט"א

הרב **ניסים קרואני** שליט"א ולאבי הרב **עזרא קרואני** שליט"א לרגל הולדת הבן-הנכד נ"י.

הרב **אהרן אלימלך סומפולינסקי** לרגל הולדת הנכד בן לבנו הרב **יוסף צבי** שליט"א.

הרב **משה חיים שורץ** שליט"א והרב **בצלאל ברוך יעקבזון** שליט"א לרגל הולדת הבת הנכדה תחי'.

הרחמן הוא יקים לנו את סכת דוד הנפלאה

בשם גבאי הקופה הננו בזה לברך ברכת החג קמיה
עמוד האש ההולך לפני המחנה

רבינו מרן עמוד ההוראה שליט"א

מורינו הרב שליט"א השם לילות כימים עבור בני הקהילה וב"ב
וטרח בכל עוז למען הרבות סיוע עבורם ועמל בכל עוז בחלוקת
כספי הצדקה.

רבינו הגר"א ליברמן שליט"א המסייע רבות בעניני הצדקה ושאר
רבני הקהילה שליט"א

האברכים המסורים שעל אף טירדת הימים הנוראים טרחו וכיתנו
רגליהם ממקום למקום עבור בני הקהילה

בני הקהילה אשר פתחו את כיסם וליבם והוסיפו ונתנו ושילשו
עבור בני הקהילה.

לעומדים מאחורי המגבית הגדולה הלא הם הנדיבים הדגולים
מהארץ ומחו"ל אשר פתחו את ליבם וכיסם עבור בני הקהילה

בנתינת ממון ומצרכים עבורם

ולקופות הצדקה ברחבי ארץ הקודש שבשיתוף קופת הקהילה נתנו
וחזרו ונתנו עבור בני הקהילה.

ובזכותם הגענו לחלוקת למעלה מ-100,000 ₪ עבור בני הקהילה

יתן ד' וזכות זו של נתינת הצדקה בימים אלו
תעמוד לכולם לישועה והצלחה
ונזכה כולנו יחד לישב בסוכת עורו של לויתן

זיכרת מן כפר שאם

גאלי הקופה

מִן ראש הישיבה רבי אשר הכהן זצוק"ל | המשך מעמ' א'

הצד שיכול לאכול אף מיני תרגימא יש לזון לדרך זו שהוא דין ישיבה בסוכה ובעי כביצה.

ובפשוטו היה מקום לדון שהחמ' שנח' הראשונים בירדו גשמים אי חייב לאכול בסוכה כשירדו גשמים, או שיש פטור של מצטער, תלויה נמי בזה שאם הוא דין אכילה חייב לאכול אף בגשם, ואם הוא מדיני הישיבה בסוכה פטור.

והר"ן [סוכה כ"ז] נקט בפשוטו שחייב לאכול יותר מכביצה, אלא ש"א דכיון דילפינן מחג המצות מה התם בכזית אף הכא כזית, ובי' בזה דאע"ג דבשאר ימות החג כזית חשיב עראי כיון שבלילה הראשון הוא חובה הכתוב עשאו קבע, ונראה שהר"ן נשאר בעיקר הדבר דאיכא דין לאכול אכילת קבע ככל שבעת הימים שגדר החיוב הוא מדיני ישיבה בסוכה, אלא שהחובה עשאו קבע ועל כן סגי בכזית.

והיה מקום לבאר שהוא תלוי אי דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה, שאם דון מינה ומינה כשם שבמצה סגי בכזית אף באכילה בסוכה סגי בכזית, ואם דון מינה ואוקי באתרה בעי כביצה כדיני אכילת מצה, אך י"ל דאף אי דון מינה ומינה הא ודאי לא ילפינן דבעי לאכול מצה בסוכות, ומבאר דיש שיעור בדינא דדון מינה ומינה מה לומדים ומה לא לומדים, ויש לומר כן אף לענין דגדר חיוב האכילה שיהא מצד דיני ישיבה בסוכה ובעי כביצה.

ובריטב"א בי' מח' ר"א ורבנן אי איכא דין תשלומין שיאכל בסוכה ביו"ט האחרון של חג, דרבנן סברי דון מינה ומינה ומה התם חייב ואין לו תשלומין אף הכא, ור"א סבר דון מינה ואוקי באתרה דומיא דשלמי חגיגה שיש לה תשלומין כל הרגל וביו"ט האחרון של חג.

ולא ביריא לי אמאי שלמי חגיגה חשיב לאוקי באתרה שאין זה שייך למצות ישיבה בסוכה, ושמא יש לומר שלומדים מקרבנות דחזינן שבסוכות שיש שמיני שייך תשלומין בשמיני, אבל בפסח שאין שמיני לא שייך תשלומין בו, ובזה חשיב לאוקי באתרה שחלוק סוכות מפסח בזה.

[ויש שביארו ספק המשנ"ב [ס' תרל"ט ס"ק כ"ד] אי איכא מצוה קיומית באכילה בסוכה כל שבעת הימים כמצה, שאם הוא דין ישיבה בסוכה על כן יש לדון שיהא מצוה כל שבעת ימים שמקיים ע"י האכילה ישיבה בסוכה כל שבעת ימים, אבל אם הוא דין אכילה בסוכה מהיכי תניי שיהא מצוה כל שבעת ימים שהוא דין אכילה בפני עצמו בלא שייכות לישיבה בסוכה ולא יאה שייך בשאר ימים, ולא ביריא ביו"ט הוכחה זו דאף אם הוא דין אכילה שפיר יש להבין דילפינן ממצה שכשם דהתם בלילה הראשון חובה ובשאר הימים מקיים מצוה באכילה, הוא הדין בסוכה בלילה הראשון הוא חובה ובשאר הימים מקיים מצוה באכילה].

ב.

הוכחות שהנידון אי חייב לאכול בירדו גשמים הוא אף אם הוא מדיני ישיבה בסוכה

ובדברי הר"ן חזינן דאף ככשי' שדי בכזית ס"ל שהוא דין דירה אלא שביום הראשון כיון שהוא חובה די בכזית כדז שייחשב לאכילת קבע, והביא י"א שבי' הא דבעי קריא שחייב לאכול בלילה הראשון תיפול"ל מצד החיוב לאכול ביום דילפינן מקרא שאף אין ירדו גשמים חייב לאכול בסוכה אף שבשאר ימות החג פטור מלאכול בסוכה מצד תשבו כעין תדורו, ובדברי הר"ן לא משמע שדבעת ה"א הדד ביה הר"ן וס"ל שדין האכילה בלילה הראשון הוא דין אכילה, ונראה שעומד במה שבי' שהוא דין ישיבה בסוכה ומ"מ ס"ל שחייב בירדו גשמים.

ויש להוכיח עוד שהנידון אי איכא חיוב בירדו גשמים או לא, אינו תלוי אי חיוב האכילה בלילה הראשון הוא דין אכילה או מדיני ישיבה בסוכה, שבדברי ששה ס"י תרל"ט נקט שמצות האכילה בלילה הראשון הוא מצות דירה והק' על המהר"ל שאין טעם לומר דבעי לאכול לתיאבון, ומ"מ פסק שבלילה הראשון חייב לאכול אף בירדו גשמים.

וכן יש להוכיח עוד מהא שהפוס' לא תלו הנידון אי חייב לאכול כזית או כביצה בלילה הראשון אי חייב אף בירדו גשמים או לא .

וראיה גדולה בזה מדברי הרמב"א שהביא בשם גדול מגדולי הדור בצרפת שהיה מחייב לישן בסוכה בלילה הראשון של סוכות ואף בירדו גשמים חייב, ובריטב"א פליג עליהו שאין חיוב לילה הראשון אלא באכילה דומיא דליל ראשון של פסח, ומדבריהם מבואר דאף שאין זה חיוב אכילה אלא דירה בסוכה מ"מ נקטו שאף בגשם חייב.

ולכא"ו בי' עיקר ש"י שחייב לישן בלילה הראשון הוא שהחיוב הוא דירה בסוכה ודירה היא אכילה ושינה, [ובגמ' דעירובין ד' ע"ב איתא מא' מהו עיקר דירה אכילה או שינה, הא הא מיהת מבואר שאכילה ושינה זהו עיקר דירה של האדם והנידון שם היכא שהם סותרים], והוא דון מינה ואוקי באתרה והחיוב הוא דירה בסוכה, ויש להעיר לש"י דאכילה ושינה הם בכלל דירה לדעת ר"א שחייב אדם לאכול י"ד סעודות בכל השבעת ימים אמאי לא יאה חייב לישן בסוכה כל שבעת ימים כשם שחייב לאכול בסוכה.

אך עדיין יש להעיר בש"י זו וכפי שנתבאר להוכיח כן מש"י הר"ן וכן מוכח בש"י הרמ"א וכמשנ"ת שכיון גדר החיוב הוא ישיבה בסוכה ומה שייך לחייב כן כשירדו גשמים.

ג.

ביסוד פטור מצטער ובגדר החיוב בלילה הראשון והערה בדברי המשנ"ב בזה

ונראה לבאר בזה דהנה עיקר הטעם שפטור לישב בסוכה בירדו גשמים הוא מצד מצטער, יש לדון מהו הפטור של מצטער דיש שבי' שאין חסרון בעיקר הישיבה בסוכה כשהוא מצטער אלא שהוא פטור שלא חייבה תורה לישב בסוכה כשהוא מצטער, וכן נראה ברבד"ז [ח"ב תרפ"ז] שדן שמצטער מותר לגלח בימי הספירה, ונקט דכשם דחזינן במצוה דא' דסוכה שמצטער פטור כ"ש במנהגא מצטער פטור ומבואר שהוא פטור , ולפי זה יש להבין בפשיטות שבלילה הראשון הוא חובה, וכשם שבמצה ליכא פטור של מצטער, אף בירדו גשמים ומצטער ליכא פטור בחיובא דיישיבה בלילה הראשון.

אך יש לבאר בתרי אופנים נוספים בפטור ירדו גשמים, דיש לבאר דפטורא דמצטער הוא משום שאין זה דרך דירה והוא מצד תשבו כעין תדורו דבעי שיהא דרך דירה, וכשהוא מצטער אין זה דרך דירה, וכעין מה שכל הרמ"א בס' תרל"ט לבאר המנהג שאין ישנים בסוכה משום דתשבו כעין תדורו דרך דירה איש ואשתו. [ואין כוונת הרמ"א שם לדין מצטער ובמ"א שם דן מצד מצטער עיי"ש], וכל היכא שאינו יכול לישב בדרך דירה אינו מקיים את המצוה ועל כן נקרא הדיוט שאינו מקיים את המצוה, וחלוק ממי שפטור ומקיים המצוה.

והגר"א כ' לבאר באופן אחר הא שבלילה הראשון אינו חייב אף בירדו גשמים משום דכשירדו גשמים אין שם סוכה עליו.

[ולדברי הגר"א יש לבאר דברי רבא דמצטער פטור מן הסוכה, ובפשוטו הוא תמורה דהא במתני' מבואר שכשירדו גשמים יוצא מן הסוכה, ולכא"ו הוא דין מצטער ומה אתי רבא להשמיענו כיון שהוא מבואר במתני', ויש לומר שכשירדו גשמים אין שם סוכה עליו, אבל מצטער שרק הוא מצטער אבל חברו אינו מצטער חשיבא הסוכה לסוכה אלא הוא דין מצד הגברא שאינו יכול לישב בסוכה, ועל כן נזקק רבא להשמיע דאף בכה"ג פטור].

ולכא"ו לב' דרכים הללו יש לעיין שאם גדר חיוב האכילה הוא מצד ישיבה בסוכה כפי שנתבאר אין שייך לקיים ישיבה בסוכה בלילה הראשון כשירדו גשמים, [והגר"א בי' בזה השי' שפטור לאכול בסוכה כשירדו גשמים מחמת שאין שם סוכה עליו].

והיה מקום לומר בירדו גשמים טעם נוסף, דהנה מבואר בגמ' ד' כ"ט ונפסק בשו"ע [תרל"ט ו'] שאם יצא מהסוכה כשירדו גשמים ופסקו הגשמים יכול לגמור סעודתו בביתו, והוא הדין בשינה כששכב לישן ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה, ובמשנ"ב נקט שהוא מצד מצטער, ובפשוטו הוא מחודש דהא לכל דבר אחר היה קם ממיתתו ואמאי אית ביה פטור של מצטער.

ולולא הדברים היה מקום לבאר באופן אחר, דהנה במתני' ד' כ"ח איתא עשה סוכתך קבע וביתך עראי, ועל כן שרי אכילת עראי בבית שלא נאסרה המצאות בבית בתורת עראי, ויש לבאר שזו הפטור דמצטער וירדו גשמים דבכה"ג לא חשיב שביתו קבע שנכנס לבית רק מחמת הגשם,, ויש לומר שהוא הדין כשפסקו הגשמים כיון שנכנס לבית מחמת הגשם ואיכא קצת טרחה לחזור, לא חשיב שנמצא בבית בתורת קבע אלא בתורת עראי מחמת שהיה טרחה לצאת לסוכה וכל זמן שביתו עראי אינו חייב לחזור בסוכה.

והנה המשנ"ב כ' שאם ירדו גשמים יאכל בסוכה אף בגשם אך לאחר שפסקו הגשמים יאכל שוב בסוכה, לצאת ידי השיטות שלא קיים המצוה כשאכל בסוכה כשירדו גשמים, אך כ' שאם ירדו גשמים ואכל בסוכה ונכנס לביתו ונשכב לישן ופסקו הגשמים אינו חייב לחזור לאכול בסוכה, דממנ"פ אם מצטער חייב בכזית ראשון יצא יד"ח במה שאכל כשירדו גשמים, ואי מצטער פטור אף עתה פטור שהוא מצטער.

ויש להעיר בזה לדברי הגר"א שכ' דכשירדו גשמים אין שם סוכה עליו וזהו טעם הראשונים דפטרי בירדו גשמים לאכול בסוכה בלילה הראשון, דיש לחלק דמה שאכל כשירדו גשמים לא קיים כיון שאין שם סוכה עליו, אבל השתא שהוא מצטער לכא' יש שם סוכה על הסוכה אלא שהוא מצטער, וא"כ יש לדון שיהא חייב אף שהוא מצטער, אך אף אי נימא שמצטער פטור מחמת שהישיבה אינה צורה של דירה, לכא' כ"ז היכא שהוא מצטער בגוף הישיבה הסוכה, אך הכא לאחר שיקום ויחזור לסוכה שפיר יאה חשיב לדירה בסוכה, וכמ"ש המשנ"ב עצמו בשם הביכורי יעקב שמחמת כן בכה"ג שהטירה והצער הוא להכנס לסוכה, אבל לאחר שנכנס יושב בסוכה לא נקרא הדיוט לאחר שחזור אף שהוא פטור, וא"כ בלילה הראשון שהוא חיוב לישב בסוכה ויש בידי לקיים המצוה אמאי לא יאה חייב בזה.

ויש להבין הדברים רק אי נימא שמצטער הוא פטור ונימא ששי' הפוטרים בלילה הראשון הוא דהך פטור נאמר אף בלילה הראשון ועל כן לאחר ששכב אינו חייב לקום כשפסקו הגשמים, [ובמשנ"ב משמע כן בחד דוכתא שהביא דברי העולת שמואל דהא שמצטער נקרא הדיוט הוא משום שמבטל שמחת יו"ט ומשמע מדבריו שמקיים מצוה אף כשהוא מצטער ויל"ד בזה].

ד.

דברי רש"י בר"פ הישן ובי' החילוק בין אכילה ושינה לטיול

והנה רש"י כ' במתני' בד' כ' דהישן תחת המיטה לא יצא יד"ח, ועיקר ישיבת סוכה אכילה שתיה ושינה, [ובמה שכל' שתיה יש לדון דהא שותין מחוץ לסוכה, ושמא כוונתו לשתית יין וס"ל דחשיב קבע או דס"ל כפי שדן המשנ"ב דשתיה בתוך הסעודה חשיבא לקבע], ובפשוטו יש להבין מה אתי רש"י להשמיענו, ולכא' כוונת רש"י לבאר אמאי קתני ישן תחת המיטה, ויש לעיין שעדיין אמאי לא נקטה המשנה היושב תחת המיטה, ואם זה אורחא דמילתא אמאי נזקק רש"י לבאר הכ', וכן יש לעיין דהא ודאי אף שאר התשמישים חייב לעשות בסוכה ומהו שכל' עיקר ישיבת הסוכה, ויש שבי' בזה דבשאר דברים ליכא חובה אלא הוא מצות הרשות, אך בפשוטו בברייתא וכן נפסק בשו"ע ס' תרל"ט מבואר שהוא חובה.

ונראה לבאר בזה [ויסוד הדבר נקט הצפנת פענח] שהמצוה היא לדור בסוכה שבעת ימים, ואם אוכל ויושן בסוכה מקיים המצוה שדר בסוכה וזהו עיקר דירה ומצד הדירה לא בעי לעשות שאר תשמישים כטיול וכד', בסוכה, והא שאסור לעשות שאר תשמישים מחוץ לסוכה הוא משום דבכה"ג עוקר את דירתו בסוכה אך אין זה מגוף המצוה.

ובתוס' רבינו יהודה בברכות איתא דר"י הק' לר"ת אמאי לא מברכים על שינה ור"י דן שלא יברך שמא לא ירדם, ור"ת ביאר לו שאכילה פוטרת את השינה והטיול, ומדברי ר"ת נראה שהתקשה אמאי לא מברכים כל שעה שנכנס לסוכה , אך ר"י הק' ות"י רק על שינה, ובתוס' רבינו יהודה יש לאחר שהביא דברי ר"י הוסיף בשמו שעל הטיול לא שאלתי אותו שלא מצינו שיש חיוב בסוכה, ויש שהביאו מדברי מקור שאין חיוב לישב בסוכה שלא בשעת אכילה ובפשוטו הוא נגד הגמ' בד' כ"ח שהביא ברייתא בזה.

ונראה לבאר כוונתו שלא מצינו שחייב לעשות כן בסוכה, ויכול לעשות זאת אף מחוץ לסוכה כ"ז שלא עושה כן בבית שאין זה עיקר דירה, אלא שבבית אסור לעשות זאת מחמת דבכה"ג עוקר את הדירה, ובנו"א יש לבאר שאסור לעשות כן בדרך דירה מחוץ לסוכה אבל כ"ז שעושה זאת מחוץ לסוכה שלא בדרך דירה שרי, שקיים דין דירה בסוכה מתקיים ע"י האכילה ושינה. **[ובצפנת** פענח בי' שעל כן לא מברכים על טיול שאינו חייב לעשות כן בסוכה אלא כשעושה בבית עוקר את דירתו, והדבר תמורה שהוא מייירי בשי' הרמב"ם דס"ל שכן מברכים בכל שעה שנכנס לסוכה].

ה.

בי' חדש בדברי רש"י בדין ישן תחת המיטה לחלק בין שינה לטיול בזה ובשי' הרמב"ם בזה

והנה רש"י כ' בד' י' גבי דינא דישן תחת המיטה בסוכה דשאר הסוכה כשרה אלא שאסור לישב תחת המטה, ובפשוטו הדבר תמורה מה אתי רש"י להשמיע דמהיכי תיתי' לפסול בשאר הסוכה כשאנו מתחת למיטה, ונראה שכונת רש"י דאף דבעי את מקום המיטה כדי להשלים את שיעור הסוכה נמי הסוכה כשרה, שתחת המיטה נמי חשיב לסוכה, אלא שיש דין בישיבת סוכה לישב תחת הסכך ושלא יאה אהל מפסיק בינו לסכך.

ונראה לבאר שזהו חסרון דוקא באכילה ושינה, אבל אם מטייל תחת המיטה לא חשיב שמטייל בבית כיון שהוא בסוכה, והדין שלא יאה חציצה מהסכך הוא דין בצורת הישיבה, ועל כן נקטה המשנה הישן שהוא נמי בכלל עיקר הדיריון בסוכה שחייב לישב מתחת לסכך וכ"ז שלא ישן מתחת לסכך לא חשיב שדר בסוכה אך מ"מ לענין טיול דלא בעי שיטייל בסוכה אלא שלא יטייל מחוץ לסוכה אי מטייל תחת המיטה לא חשיב שמטייל מחוץ לסוכה ודו"ק.

ובשי' הרמב"ם נקט הצפנת פענח דס"ל שעיקר המצוה היא אכילה ולא שינה וכפי שנתבאר בשי' ר"א, ולפי זה דין שינה היא כדן טיול, ויש לבאר לפי זה שי' הרמב"ם בדין הישן תחת המטה, שכל' המצוה שתחת המיטה היא הוא כסוכה תחת סוכה ומקום זה פסול בסוכה, ויש לבאר בזה שנקטה המשנה הישן לרבותא דאף לישן שאין זה מעיקר המצוה דיישיבה בסוכה אסור לעשות תחת המיטה שמתחת המיטה אין זה סוכה כלל והוי כישן בבית וס"ל דלא כמשנ"ת בדברי רש"י.

לתרומות עבור אחזקת הכולל
נא לפנות אל
הרב י.י. שניידר
054-8475219

לתרומות עבור עניי הקהילה
בפיקוח מורינו הרב שליט"א
נא לפנות לגבאי ביהמ"ד

להפקדות נא לפנות אל
הרב י.י. שניידר
054-8475219
או חשב שמואל קארפ
050-4106327

וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פָּרִי עֵץ הָדָר תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עָבֹת

דקדוקים בארבעת המינים | הרב יעקב ישראל שניידר

יעקב סי' קכז, ובמוע"ז כתב שכן נהגו להקפיד גאונים בדיסק זצ"ל.

ובתשובות והנהגות כרך ה סימן ריא כתב דהנה רוב אתרוגי ארץ ישראל הבלתי מורכבים הם ירוקים, ותמורה לומר שלפוסקים אלו רוב בית ישראל אינם יוצאין ידי חובת מצות אתרוג.

והאמת יורה דרכו שדוקא מפני שרובם ירוקים ומצויים כ"כ אין בזה חסרון הדר, כמו אתרוג שחור כבש שהוא כשר והדר, וכמו שמבואר ברמ"א (סי' תרמ"ח ס"ג) אדון חזוית שקרוי 'מול' (בלעטלך) יש להכשירם דכיון שרבייתיהו כן אין בזה חסרון הדר, וכן מצאתי בקדמון כפתור ופרח" (פ"י) שכמו שהכשירו חכמים אתרוג הכוש בארץ כוש שדרכם כן ה"נ יש להכשיר אתרוגים בלי פיסטים בארצות שדרכו כן, וא"כ הוא הדין בירוק.

ולכנים בישראל האתרוגים שהגיעו מינוער וא מרוקו היו צהובים ויפים ולכן פסלו ירוק, אבל לדין שבארץ ישראל בסוג של בלתי מורכבים היום דרכם כן כשר, אבל דאי שצהוב שנהא יותר, יותר מהודר, ובלאו הכי נראה שלמחמירים שפסלו ירוק היינו רק ירוק ככרתי אבל ירוק שמשונה מירוק ממש וניכר תחילת הצהוב אפשר שגם הפוסלים ירוק לא נתכוונו לזה).

ואמנם בדברינו יש לימוד זכות שירוק בלתי מורכב כשר למצוה גם להפסולין ירוק אבל פשיטא שאם אפשר להשיג כולו צהוב זהו הידור גדול במצוה וכן נהגו להחמיר בזה מאד בבית בריסק. **וכ'** בהליכות שלמה (פ"ה כ"א) (לכתחילה יש להדר שיהא האתרוג צהוב ולא ירוק) וכ' דסגי שיהא עיקרו צהוב ולא כולו צהוב והגר"ז הקפיד מאוד שהאתרוג יה' צהוב לגמרי ולא יה' ירוק אף במקצת כדעת המשכנות יעקב שאין יוצאין באתרוג ירוק אף אם סופו לחזור למראה אתרוג.

כא. אתרוג בלי פיסם. יש מן הפוסקים דס"ל דאתרוג ללא פיסם פסול ויש מתירין לכתחילה.

(הגר"ח פ') שיינברג במכתב לספר לקיחה תמה כתב 'לא ידעתי למה העולם נוטים להקל בדבר זה ליטול אתרוגים שאין להם פיסם דהרי מלשון הרא"ש שהביא הרמ"א בסימן תרמ"ח ס"ז מבואר דמיירי באתרוגים שלא היה להם פיסם שבאתרוגים שלנו הגורם לכך הוא הקלקול בעצם שחלשים הם ובעיני ראיתי שבאותו עץ עצמו ישנם אתרוגים בעלי פיסם שנשאר עד אחר הקטיף ואתרוגים שהפיסם נפל מהם ולא שייך לומר על דבר כזה שרך דרך ברייתו ללא פיסם.

ודעת רבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל כפי שהעיד הרב יצחק ויסמן קובץ אור ישראל סג עמ' קו ז"ל שמעתי ממרן הגר"ש אויערבאך דאף דדעת החזו"א מקורו בראשונים וכן נהגו גדולי ירושלים למעשה לקחת אתרוג ללא פיסם אבל כיום דנעשים פעולות מיוחדות לשמור על הפיסם ממילא נפל ההיתר דזה תהליך האתרוג שנופל הפיסם ולכן מן הראוי לקחת אתרוג עם פיסם לקיום המצוה וכך דעתו להקפיד בזה למעשה עכ"ל.

וד' מרן הגר"ש"א לחלק בין אם נפל קודם שליש גידולו לבין נפל לאחר שליש הגידול דכל מה שהוכשר ברמ"א מטעם דהוי כאילו לא היה מעולם הוא רק אם נפל קודם שליש גידולו דאין לו שם אתרוג.

אמנם מהחזו"א נמסר דהוא כשר לכתחילה אם נפל בדרך גידולו וכ' בשמו דהוא אף אם נפל אחרי שנפל מהעץ וכן ד' הגרש"ז"א להתייר לכתחילה אם נפל בדרך גידולו על העץ).

שינוי מראה בפיסם בתשובות והנהגות כרך ג סימן קפא כתב דשינוי מראה בפיסם דעת הגר"ח מבריסק זצ"ל (ראה חיים וברכה אות רס"א) להכשיר שאינו מגוף הפרי, והוא תלוי בשאלה אם הדר באתרוג הוא הלכה בפני עצמה בסוג הפרי או שהוא דין הידור מצוה שבעלמא הוא לכתחילה וכן לעיכוב, ומתבאר בזה מחלוקת רש"י ותוס' ר"פ לולב הגזול, עיין במש"כ במוע"ז בח"ו סימן נ"ה ובח"ח שם וכן שינוי עם נקודות שחורות על ידי ריסוס או שנדבק שמה תלוי בחקירה הני"ל דאם הוא הלכה באתרוג עצמו, י"ל דשינוי מראה בפיסם שאינו מגוף האתרוג אינו פוסל, אבל אם הוא דין הידור מצוה ונתחדש שבאתרוג הוא לעיכובא, אף ע"ג הפיסם י"ל דפסול, דעכ"פ אין כאן הדין. ולמעשה יש להכשיר בדיעבד כשאין אחר. והגרש"ז"א (מעדני שלמה עמ' כה) ס"ל דאם אין שינוי מראה כנקודה שחורה הנראית לעין לא הפיסם, אין ראוי לקחת אתרוג זה, כיון שלדעת כמה ראשונים הפיסם הוא החוטם, וכתב שיש עצה לזה לקלוק את המראה, דבפיסם של האתרוג אם הוא כמין עץ ולא מבשר האתרוג יש לסמוך ולקלף, ויהיה שלא לשבורו).

הידורי הלולב במטה אפרים כתב שהדר המובחר בלולב יש בזה ז' תנאים:

א. שיהא לח וירוק מראשו לסופו הן השדרה הן העלים בלי יבשות כלל והעיקר שלא יהא למעלה ראש התימות יבש. **ב.** שיהא נראה והדר בתוארו וגידול שיהא ישר בגידולו כשרביט בלי שום נטייה ועקמומיות לאחד מהצדדים בראשו לא יהא נכפף כלל אף משנה. **ג.** שלא יהא נקטם אף משנה מראה התימות. **ד.** שלא יהא נסדק ונחלק כלל העלה העליון המצמי שבראש השדרה אף משנה. **ה.** שלא יהא העליון פרודין זה מזה כלל אלא מתאימות וסמוכין להדדי כגוף אחד וע"י הנענוע יתפרדו זה מזה. **ו.** שלא יהא בו חשש מורכב. **ז.** שהלולב יכלה באמצע למעלה בחד תימות והוא מצוה מן המובחר אבל התיום דהיינו שכלה למעלה בשתי תימות יש לחוש לדעת המחמירין, לכן אם אם אפשר יש להחמיר.

ולשון מרן הגרש"ז"א מרשמה בכת"י: הידורים בלולב לא יה' בעל שתי תימות לא יה' יבש למעלה לא יה' מכוסה בקארע, ישאר טפח מן השדרה לאחר גובה ההדס, והערבה לא יה' כפות כעץ כי הפמ"ג מסתפק לפסול.

כב. אחזקת הלולב בב' ידים יש שכל' (עי' משנ"ב סי' תרנ"א סק"ח) להיזהר אף בשעת אמירת ההושענות להחזיק הלולב ביד ימין והאתרוג בשמאלו כל זמן ההקפות ולא כאותם שמחזיקים הד' מינים ביד אחת והסידור ביד שניה (וכן עורר הגרש"ז עיין הליכות שלמה פ"א הע' 74).

כג. לאחוז בכל אצבעותיו יש שכל' (נפש חיה מרגליות סי' תרנ"א) ליהייר לאחוז המינים בכל אצבעותיו ולא בג' וב' אצבעות ועי"א האתרוג תלוי באויר דלא חשיב נטילה כה"ג.

כד. הדס ללא ריח כ' התפארת ישראל (חולין פ"א מ"א) להחמיר לא לחזק הדס שאין בו ריח כלל שמא אינו הדס אלא הירדוף (ואפילו נשתנה ואינו מית שמא נשתנה טבעו אך עדיין אינו הדס).

כה. הדס שראשו רך כה. כ' האגלי טל (מלאכת קוצר סי' ל"ב סקנ"ט אות י"א) שהדס שראשו רך וירוק כירק פסול דהא כתיב בקרא ענף עץ עבות וכו' והני לאו ענף עץ והוא כנקטם ראשו ופסול, ויש שכל' (דעת הגרש"ז הליכות שלמה פ"א אות י"ב) להכשיר לכתחילה.

אורך ורוחב עלה ההדס כו. הגרש"ז"א שם אות י"א כ' להדר שלא יהיה עלה הדס באורכו ורוחבו יותר מצפורן האגודל יותר מ-2 ס"מ דחיי' לשיטת הבה"ג שזוהו הדס שוטה, (ובמהרש"ם יו"ד ל"ה סקנ"ד) כ' 'ורבים אינם יודעים מזה' ועי' תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"יב) דיש הידור ליקח מצפת ששם אין בעיה זו.

החלפת הערבות מידי יום כז. יש שכל' להיזהר בענין הערבות, שמצוי שאחר יום או יומים כבר אינם הדר ואף ששאר המינים הם הדר שבהדר מ"מ כיון שכל הד' מינים הם מצוה א', זה מגרע ההדר בכל הד'. וכ' ברמ"א (תרנ"ד ס"א) שהמנהג להחליפם כל יום וכן נהגו החזו"א והקה"י.

ערבה התלויה למטה כח. החזו"א (סי' קמ"ו ס"ק ל"ה) מסתפק בעלי הדס וערבה התלוין למטה, שאפשר שהן פסולות כיון שבעיני שכל חלק וחלק שבו יהיה כדרך גידולתו, ועי' הליכות שלמה דכן נהגו אבותינו מעולם לאו שמענו להחמיר.

קנין ארבעת המינים א. המחנה אפרים קנין משיכה סי' ב' כ' דצריך לשלם מעות קודם החג עבור הד' מינים כדי שיהיו שלו ולא מהני משיכה לבד דקנין דרבנן לא מהני לדא', (ובמ"ב תרנ"ח סק"י כ' דינים שביבאו לחצרו).

לקנות ד' מינים מקטן כ. כ' הגרש"ז"א וכן במנח"י ח"ה סי' סה שלא לקנות ד' מינים מקטן כיון שאין בידו להקנות וליכא לכס ועי' בביה"ל סי' תרנ"ח ס"ו ד"ה לא יתנו, והכת"ס או"ח קכ"ב לימד זכות על המקילין.

איגוד הלולב ג. כ' בשו"ע סי' תרנ"א 'ומצוה לאוגדם בקשר גמור' דהיינו שני קשרים זה על גב זה משום נוי וכ' במ"ב שם סק"ח שנוהגים לעשות בית יד מעלי הלולב אמנם החת"ס נקט להלכה שאין יוצאין כדי איגוד רק בקשר ע"ג קשר שנאסרה עשייתו בשבת ויו"ט שרק הוא קרי קשר וזה נוי לולב.

צורת האיגוד ד. כ' המשנ"ב סי' תרנ"ד סק"ה בשם הביכורי יעקב דאין איגוד אלא ככה"ג שאינו יכול להוציא ההדס והערבה אלא א"כ יתיר הקשר והיכא שיכול להוציאם שלא ע"י התרת הקשר לא חשיב איגוד.

צורת נטילת ד' מינים ה. כ' הכפות תמרים (סוכה ל"ט ע"א) דלכתחילה בעינן שיגיבה הד' מינים לפחות ג"ט דפחות מזה לא חשיבא הגבהה, ועכ"פ לא יפחות מטפח, ויש שכל' (חיים וברכה סי' תרנ"א ס"ק קפ"ט) דדי שיגיבינו כל שהוא, ויש שכל' (רש"י סוכה מ"ג ע"א) דאפ"ל כל שהוא לא בעינן ודי במה שאוחזם בידו, והגרש"ז"א הסתפק בזה.

ד' מינים רטובים ו. כ' השדי חמד (מע' ד' מינים סי' ג' אות כ"ח) דיש להיזהר שלא יהיו הד' מינים רטובים, כיון דחיי' שמא יחצצו המים בין ידיו למינים, ולא עלתה לו נטילה, ולכן ידקדק ליישב הלולב קודם נטילה, אמנם יש בפוסקים דלא חששו לזה.

ברכות התורה קודם נטילת לולב ז. כ' הבכורי ע"ה. (תרמ"ד ס"א) ליהייר שיברך ברכות התורה קודם שנטול הלולב ויש חו' (מ"ב סי' מ"ז סק"ז) דמותר לקיים מצוה קודם ברכה"ת.

מספר הנטילות ביום הראשון ביצא בשל אחר ח. יש שכל' (לוח א"י בשם הגר"ח ברלין, ובשו"ת בנין שלמה בשם הגר"י סלנט) דהיכא שלוקח לולב מחבירו ביום הא' כדי לצאת בו אינו יוצא בנטילה הרא' כיון שהיא לשם קנין ובעי' שיטלם שנית לשם מצוה ויש חו' (הגרש"ז שם פ"א ס"ב), וכן כ' במשיב דא סי' מ"ג ד"ה החזיק) שמהני נטילה אחת לקנות ולצאת יד"ח.

תפילה מבנין מול הלל ט. (אבני ישפה תפילה פט"ו סי"ז) דעדיף להתפלל הלל ביחידות ולנענע בד' מינים של חבירו מאשר להתפלל ללא ד' מינים, אמנם עי' בלקט יושר עמ' קמ"ז ועי' תשעה"נ ח"ג סי' ר"ב דיאמר הלל בציבור ואח"כ יטול הלולב.

נטילה כמה פעמים ביום י. כ' החיי אדם (כלל ס"ח סק"ג) שאף דשרי ליטול הד' מינים אחר שיצא בהם, ואפ"י מאה פעמים, מ"מ הוא רק כשאין מכוון לשם מצוה, דבלאו הכי עובר בלאו דכל תוספי'. ויש חו' (ביאור"ה סי' י"ד ס"ב) שאפ"י מכוון לקיים המצוה כל פעם אינו עובר. (וי"ע דאי מקיים המצוה כמה פעמים ביום מה שייך בזה בל תוסיף).

שיחה בין נטילת לולב לנענועים יא. יש שכל' (הגר"ד בהר"ן הובא במקראי קודש סוכות ח"ב סי' ט"ז אות ב') לא לשוח כלל מברכת 'על נטילת לולב' עד לאחר הנענועים שבהלל.

כל תוספי' לאחר הנטילה במין א' לחד יב. יש שכל' (ט"ז תרנ"א סק"ז הובא בביאור"ה שם ד"ה אבל) דלא יטול הלולב לבדו אף לאחר שקיים המצוה משום בל תגרע' ולא יוסיף נמי על הד' מינים ובאחרונה חולקים וכן נקט המ"ב (א"י הובא בביאור"ה שם) דאחר שקיים המצוה אין שייך בזה בל תוסיף ובל תגרע.

מה נוטל תחילה למצוה יג. כ' השע"ת תרנ"א סק"ח שבנטילתו מקדים נטילת הלולב לאתרוג וכשמניחים יניח תחילה האתרוג ואח"כ הלולב, ויש שחו' בזה (מג"א) שיטול תחילה את האתרוג ויניח תחילה את הלולב.

כוונה זכר למקדש יד. כ' הגרש"ז"א (הל"ש פ"א סע' כ"ה) דלכתחילה יכוון בנטילת לולב בשאר המינים חוץ מכוננת המצוה שהוא זכר למצות לולב שהיה בזמן בימ"ק, וכ' במנחת שני"ח (ח"ב סי' נ') 'נראה דחייב כל אדם ללמד בביתו שנטילת הלולב כל שאר המינים היא בגלל דרישה לציון דעבדינן לה זכר למקדש כי הרי כל התקנה היתה בשביל כך'.

דקל קנרי טו. האג"מ (או"ח ח"ד קכ"ג) כ' לפסול אף בדיעבד את הלולב הקנרי' שהוא מין דקל שאינו מוציא פירות הראויים לאכילה ושונה בצורתו משאר עצי התמר אך הגרש"ז הכשירו לכתחילה וכ' 'ואין לערער כלל על כשרותו למצוה'.

לולב עם קורא טז. כ' המחמירים (הגר"ז) שלא לקחת לולב עם קורא, שיש לו קליפה אדומה משום ש"א לבדוק את תימתו וחששו לשיטות שנחלקה התימות או נסדק כהימנך שרואה כשנים פוסל במשהו אמנם יש המדקדקין ליקח דוקא לולב זה ובביכורי יעקב סק"ט כ' שולוב כזה הוא מצוה מן המובחר ובארחות רבינו ח"ב עמ' רל"ב כ' שהחזו"א בתחילה העדיף לולב עם קורא' והחשיבו להידור אך כשמעשה שבריסק הוריתו את הקורא לבדוק הוריא אף הוא עוד כ' שהרבה פעמים כשמורידים הקורא' אז פוסלים הלולב ועושים ההימנך ואדרכא כשהוא סגור זה הכי כשר להדביק מה שנחלק כיון מהלולב וכ' הפוסקים (מ"ז ח"ד קנ"ד) שאף בלולב עם קורא' נכון שיפירדו את העלים שבצדי הלולב כדי שיוכל לקיים דין נענוע ע"י כסכום העלים.

נחלק העלה העליון ז. כ' הרמ"א (תרמ"ה ס"ג) שנוהגים ליקח לולב שלא נחלק העלה העליון שלו כלל כיון שיש מחמירין אפ"י בנחלקה העלה העליון קצת משום שע"י הנענועים יהיה סדוק כולו ובחיי אדם י' לדעה זו יש להחמיר אפ"י במשהו ודלא כט"ז שהצריך טפח ועי' במ"ב שם סק"י (ט) שמדיין אין לחוש לזה כלל, כל זמן שלא נחלק רובו. ובמהרש"ם נתן עצה להדביק מה שנחלק כיון דכל טעם הפסול הוא מחמת שיכול להסדק רובו ע"י הנענועים משא"כ כשמדבקו.

הפרשת תרומת מעשר עני ומעש"ר באתרוג יח. דעת החזו"א (הנהגות החזו"א אות ה') והליכות שלמה פ"י ס' כ"ה בשם הגרש"ז להיזהר להפריש (מלבד התרומה שבלאו היא אסור באכילה ע"י מ"ב סי' תרמ"ט סקמ"ה) אף המעשר עני ומעש"ר, דאף שבעלמא אמרי' הממע"ה די בקריאת שם בעלמא, מ"מ בד' מינים דבעינן 'לכם' בני שיפירשנו ממש, דבלא"ה הרי ש' לעני או ללוי חלק בהם.

יט. חיבור האתרוג ללולב כ' השו"ע סי' תרנ"א סי' י"א 'צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו' ויש שכל' (כה"ח ס' תרנ"א סק"ו בשם הרדב"ז) שיהיה שאף אצבעותיו לא יחצצו בין האתרוג ללולב.

הידורי האתרוג כ. בתפארת ישראל (יכין מסכת סוכה פרק ג משנה ו) 'ותואר אתרוג מהודר יש בו תנאים א'. לפי נקיותו וחיבתו כפי שהיא נקי יותר, כך הוא ג"כ מהודר טפי, אולם על חוטמו דהיינו כל מקום המדרון שבראש האתרוג צריך שיהיה נקי מאד, אפילו מכתם קטן כחדור של מחס. **ב.** שיהיו בליטות רבות על גופו ולא יהא חלק. **ג.** שיהיה העוקץ שבתחתיתו שבו האתרוג תלוי באילן, משוקע, שיהא האתרוג בתחתיתו בולט סביב סביב להעוקץ הבולט. **ד.** שיהא בנוי כמגדל ולא ככדור או דומה לכדור במקצת. **ה.** שיהא שושנתא שלימה בראש האתרוג ומכוון נגד העוקץ שלמטה.

אתרוג צהוב כ. כ' הבכורי" סקמ"ט 'בעל נפש יחוש לעצמו כדעת הבה"ח שלא ליקח אתרוג שעדיין יש בו ירוקת ככרתי אף שיועד שישתנה לבסוף וגם התחיל להוריק, ואם עדיין ירוק לגמרי פסול לכ"ע' ועי' בשדי חמד מערכת ל' כלל קמ"א אות ס"ד, ובשו"ת משכנות

וְעֶרְבִי נָחַל וְנִמְחַתָּם לִפְנֵי ד' אֱלֹקֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים

הגאון רבי אברהם ישעיהו גליק שליט"א

חידודין

ודילמא נקט אתרוגיהן לאשמועינן שלא חששו לכבוד מצות האתרוג ורגמוהו בהם. וי"ל דהא פשיטא דכיון שהכירו בו שהוא צדוקי זהו כבודו של אתרוג לקדש בו את השם בענין כזה, עכ"ל. וידידי היקר הג"ר אליהו לרנר שליט"א כתב ע"ז בספרו הדרש קודש: ויש ללמוד מזה דרגת החשיבות של קידוש שם שמים, ומסתמא גם לא חששו שיפסל ע"י שבירת הפיטם, דאין ראוי לחשוש לזה במקום חילול ה'.

היכן מצינו שיש ענין לא לקחת ערבי נחל.

כתב הט"ז (ס' תרמז) בשם הרא"ש שהעיד על רבותיו שלא ראה שנוהרים לקחת ערבי נחל, כיון שסברו שהכוונה למין הגדל בנחל. ומקשה הט"ז שהיה להם לכה"פ לצאת ידי רוב הפוסקים. ומתרץ שהוא ענין ברכת המוציא, שאע"פ שאם אמר 'מוציא' עדיף, מ"מ יש לומר 'המוציא' ולהראות חידוש. וכ"כ הרא"ש בפ"ק דפסחים לברך לבער חמץ להראות חידוש בברכותיו. וע"ז אמרו מברכותיו של אדם ניכר ש"ח הוא. ולכך טפי נוחא להראות חידוש ולקחת אפילו שלא מן הנחל. (כתבתי בקצרה ויל"ע בזה הרבה, בשו"ת ריב"ש ס' ל' הוכיח מזה לענין נוסח ברכת הזכרונות ועקידת יצחק לזרעו וכו').

מה שונה סעודה שלישית של כל שבת לסעודה שלישית של שבת חוה"מ, ונפק"מ לקידוש הנערך בביהכ"נ.

כתב בשש"כ (פ"ט ט): אסור לפנות כלי הסעודה בסוף שבת ויו"ט, אבל בשבת סוכות מותר לפנות מפני כבוד הסוכה, אף סמוך למוציא יו"ט. וה"ה לקידוש בביהמ"ד שיש בפינוי הכלים היתר, אף אם לא יכנסו לשם משום כבוד ביהמ"ד.

מדוע מסכת סוכה בלשון יחיד ופסחים בלשון רבים.

כתב התיו"ט בפתיחה למסכת פסחים: א. בפסח יש פסח ראשון ופסח שני. ב. בחצי הראשון של מסכת פסחים כתוב דיני חמץ ומצה, ובחצי השני דין קרבן פסח. (וע"ז צ"ע שאף במסכת סוכה יש בחתילה דיני סוכה ואח"כ דיני ד' מינים).

איזה הלכה נלמדת מהפסוק הנקרא בהפטרות תענית ציבור 'תחת הסרפד יעלה הדס'. **הביא** המ"ב (ס' רצ"ק ס"ח) מהזוהר, סמך תחת הסרפד יעלה הדס לשומר שבת מחללו, לרמז שיש ענין להריח הדס של לולב במוצ"ש, כיון דאתעביד ביה כבר מצוה אחת.

מתי אומרים ביה"כ מלכויות זכרונות ושופרות.

ביום הכיפורים של יובל.

שני דברים נדירים שהיו השנה.

א. בשבוע של ר"ה אמרו ג' ימים רצופים בשיר של יום פרק פ"א 'למנצח על הגיתית' למנהג הגר"א. בב' ימי ר"ה, ולאחריו ביום ה', וזהו רק כשחל ע"פ בשבת, חל ר"ה בימים ג' וד'.

ב. בחו"ל יקראו בתורה בחג הסוכות י"א ימים רצופים, כיון שמתחיל חג סוכות ביום ג', וממילא קוראים ביום שני שלפניו ותשעת ימי החג, ואח"כ ביום ה' שהוא אסרו חג.

אם יכול להדר רק במין אחד מד' מינים, איזה מהם קודם.

הגר"א גניחובסקי: מצד א' לולב תחילה שמברכין על נטילת לולב, וכדאיתא בגמ' (לז): שהוא גבוה משאר מינים. ומצד שני כמו בקדימה בברכות, שהקודם בפסוק קודם בברכה, הכ"נ הראשון בפסוק הוא האתרוג. (והוכיח מהפוסקים דמשלוח מנות ומתנות לאביונים, משלוח מנות עדיף שקודם בפסוק, והקשה ע"ז שהרי מתנות לאביונים יש בזה ב' מצוות, אף מצות צדקה).

כיצד יתכן לברך שוב ברכת לישב בסוכה באמצע הסעודה, בלי הפסק או היסח הדעת.

מי שנמשכה סעודתו ביו"ט ראשון של סוכות וחשך הלילה, וחייב מעתה חיוב דרבנן של אכילת פת בסוכה ביו"ט שני של גלויות, כמו בליל יו"ט ראשון מה"ת, ולכאורה ברכת לישב ביו"ט ראשון אינה פוטרת אכילת ליל ב', דלגבה חשיב יו"ט ראשון כחול, והוי כאילו בירך בערב החג.

סכך פסול פוסל בארבעה טפחים, אויר פוסל בשלושה טפחים, מתי סכך פסול יפסול בג' טפחים.

גזל סכך פסול, דאז יש עוד פסול של מצוה הבאה בעבירה, ובלי הסכך הגזול היה שם אויר והסוכה היתה פסולה, א"כ מכשיר את הסוכה ע"י סכך פסול, וכך הסוכה פסולה בג' טפחים משום מצוה הבאה בעבירה.

שני הדסים שוים בצורתם ובכשרותם, ובכ"ז אחד כשר למצוה והשני פסול (לצד אחד בגמ').

בגמ' (סוכה לג.) איתא דאם נקטם ההדס ועלתה בו תמרה, אם עלתה מערב יו"ט כשר, ואם ביו"ט מסתפקי' אי אמרי' דחוי ופסול. והרי שניהם שוים ואפ"ה אחד כשר ואחד פסול לצד א' בגמ'.

היכן כבוד האתרוג הוא דוקא ע"י שפוסלין אותו.

כתב הריטב"א (יומא כו:) על דברי הגמ' שרגמו את הצדוקי באתרוגים, וז"ל: 'ואת'

פנינים

וישראל בנים למקום אע"פ שחטאו חביבים הם. וכן בסוכות להראות חיבתן של ישראל, שלאחר שנתכפרו ונסלחו עוונותיהם ביה"כ עומדים ברום המעלה, ויכולה עולתן לבא קודם חטאתן.

עשרה דברים זכר למקדש בחג סוכות:

א. טבילה בזה"ז לפני הרגל (חיי אדם כלל עט). **ב.** לולב נטל במדינה כל שבעה (תקנת ריב"ז). **ג.** הקפת התיבה בביהכ"נ בחג (רמב"ם פ"ז מסוכות הכ"ג). **ד.** שבע הקפות בהושע"ר (שו"ע ס' תרס א). **ה.** נטילת ערבה בהושע"ר (סוכה מד). **ו.** השמש בביהכ"נ מביא ערבות למכור להושע"ר (רמ"א תרסד ב כעין שלוחי ב"ד). **ז.** שמחת בית השאבה (מ"ב ס' תרסא סק"ב). **ח.** קריאת מגילת קהלת בחג (אבודרהם ועוד זכר להקהל). **ט.** חתן תורה בשמחת תורה (אברבנאל ועוד מפרשים). **י.** קריאת משנה תורה בליל הושע"ר (נפש דוד לאדר"ת ועוד).

כתב החיד"א (נחל קדומים פ' אמור) גימטריא פלאית, דאותיות אתרוג לולב הדס וערבה בגימ' אלף כ"ד, ושטח המזבח שהוא ל"ב אמה על ל"ב אמה יוצא ג"כ אלף כ"ד. וזהו שאמרו חז"ל (סוכה מה) 'כל המקיים לולב באגדו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח'.

סיפר הגאון רבי משה צדקה שליט"א ששמע מהגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל לבאר מדוע בסוכות ביום הרביעי כתוב 'מנחתם' בלא ו'. וביאר שכתוב במדרש שמתוך ע' אומות יש עשר שלא הרעו לעמ". וביום הרביעי שמקריבים עשרה פרים המכוונים כנגד אומות אלו, לא רצו לצרפם עם שאר הפרים.

כתב הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה), דבכל מקום חטאת קודמת לעולה חוץ מפר העלם דבר וקרבנות החג. וביאר בזה שרמזו בפר העלם דבר שאין לחשוש מנפילה,

קושיות

בכלל, ואולי בד' מינים שכתוב ולקחתם לא בעי' לשמה.

שפר לו קיתון על פניו

כשיורד גשם בעת שהותו בסוכה, מובא במשנה (סוכה כח:) דנמשל לשפיכת קיתון על פני העבד, ואצל אומות העולם מובא שהקב"ה מקדיר חמה. ויש לבאר מדוע לישראל הקב"ה מוציאם ע"י גשם, ואילו את הגויים ע"י חמה.

לקטוף את הד' מינים לשם מצוה

יל"ע מדוע אין מהדרין לקטוף את הד' מינים לשם מצוה, שכן כתב הזוהר (נח סג:) 'ואנא אזיל לקטעה לון למצוה' - שיהא עקירתם מן הקרקע לשם מצוה. (ובתשובות והנהגות ח"א כד, הביא דהגר"י סלנטר זי"ע"ה הקפיד מאד על גזית הצמר לשמה במצות ציצית, וכן נהגו המהדרים בירושלים עי"ה"ק, והקשה מא"ש מעיבוד עורות לשמה שאין מפשיטים את העור לשמה. וחילק דבציצית נאמר ועשו, וכל עשיות

!שְׁפַחַת בְּחֶגֶךְ"

בהתקרב ימי המועד לא שוכחים את משפחות בני הקהילה

"... שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להקיות רוח שפלים ולהקיות לב נדכאים" (רמב"ם)

תורמים כעת לקופת הקהילה עניי קהילת קודמין!

"...קופה של צדקה אשר הוא חיוב גמור... לעמוד לימין הזקוקים לזה... ודאי דהרי זה חיוב גמור ככל החיובים המבוארים בשו"ע בעניינים אלו.

וודאי יזכו כל המשתתפים להיות כל ימיהם מן הנרתנים ברו"ג עדי ביאת גוא"צ ועד בכלל בב"א"

(מכתבם של מודינו הרב ורבינו הגר"א ליברמן שליט"א)

להעברת 'כופר נפש - פדיון כפרות' וכן מעות 'שמחת החג'
פנה לגבאים או במערכת 'נדרים פלוס'

אתרוג ללא פיטם | הרב יעקב ישראל שניידר

משנתה בכל מקום ומקום לפי מקומו.

ג. כ' השבלי הלשט וז"ל ועוד אני אומר שדוקא האתרוגים שאין דרכן להתייבש וליפול הפרח שלהן במחזור פסולין אם ניטלה הפיטם, אבל באתרוגים שדרכן בכך כשר ולא חסר הוא עכ"ל. אמנם לא משמע מדברי הראשונים כן דלפי זה לא היה צריך לומר שהוא משום שלא היה מעולם אלא די בזה שהוא נשר דרך גדילתו ולכאורה הוא שיטה יחידה, ועוד צריך עיון דזה רק לפי הצד שהוא משום 'חסר', אך במג"א נוקט שהוא פסול משום 'הדר' ולכאורה לפי זה הוא תימה מאי טעמא הוא כשר, וע' בשער הציון דהביא דבאופן שיש ספק אם היה כן מתחילת ברייתו הוא מצדד להחמיר שלא לטול, ולכאורה אם כוונתו היתה שהוא תלוי האם היה מן העץ או לא היה מן העץ, מאי טעמא הוא כ' לשון של 'תחילת ברייתו' ועוד דמקובל שחזון איש הכשיר בכל גווני, ולכאורה מהמ"ב מבואר לא כן.

ד. כ' השבט הלוי (ח"א קל) במענה להגר"מ ברנסדרופר זצ"ל וז"ל: ואע"פ ואומר בודאי לפום רהיטת ההלכה הצדק עם כ"ת דהא לשון הרמ"א מהרא"ש אם לא היה לו דד מעולם וכן מוכח לכא' בתשובת מבי"ט ח"ג ס' מ"ט אשר רמז עליו גם במג"א בשם כ"ה איברא יש לי ללמד זכות על המקילים בזה עפ"י דברי הח"ס יו"ד ס' רנ"ו כיון שזה אמת נכון דאעפ"י שגדלים פטמות אבל מתיבשים ונופלים בדרך הטבע לא מפני איזה ריעותא אלא הכי רביתיהו א"כ הרי פיטם זה כשאר פסולת הפרי וכל מיני קליפות הגדלים בתחילת פריחת הפרי ונופלים עד סוף גדולם ובאופן כזה מעולם לא היה פיטם חלק של גוף האתרוג עד שנדון על חסרונו משום פסול חסרון לחד דעה או משום הדר לחד דעה ואפ"י בלי הקדמה הנ"ל מהר"ס אשר סמכו עליו גדולי הוראה בזה בכמה מקומי' כידוע י"ל כנ"ל וזה נקרא לא היה לו פיטם מעולם דלענין זה לא היה לו פיטם.

ה. כ' בהליכות שלמה וז"ל: אתרוג שנפל הפיטם מראשו בעודו גדל על העץ כשר לכתחילה שכן דרכם של אתרוגים דכיון שסיבת נפילתו היא מכח תכונתו הטבעית הו"ל דרך גידולו וכשר, וה"ז דומה למש"כ הרמ"א בס' תרמ"ח ס"ב דאתרוג שחסר ע"י קוץ כשר (אם עלה בו קרום אח"כ כמבואר במ"ב שם) ולא חשיב חסר מאחר שדרכו בכך וזהו דרך גדילתו, וכ"כ בס"ג להתייר חזית מאחר שדרכו בכך.

אמנם לכאורה יש להעיר בדברי מרן הגרש"ז דכל הטעם גבי קוץ הוא משום שכיון שעלה עליו גלד נמצא דחמקום הושלם אך גבי הפיטם כיון שמקום הגומא עדיין קיים ולא הושלם מאוד קשה לומר שהוא נחשב שהמקום הושלם וצ"ע.

וכאן יש מקום להוסיף כמה דברים בהאי דינא דפיטם:

א. כ' המשנה ברורה דכל שמתחילת ברייתו הוא כן אין לכנותו שאינו 'הדר', ולכאורה צריך עיון דבשלמא ד' חסר' א"ש שכוין שהוא כבר מתחילת גדילתו אין לכנותו בשם 'חסר', אך לגבי 'הדר' אי קבעו חז"ל דינא האתרוג הוא רק בצורה שבה האתרוג עם פיטם א"כ מה לי שכן הוא צורת ברייתו הא ס"ס הוא בלי פיטם.

והביאור לזה הוא על פי מה שמבארים האחרונים בגד' הדר' גבי אתרוג דדין הדר באתרוג הוא לא נושא של 'יופי' אלא הוא נושא של שלימות האתרוג וממילא כיון שכן היא צורתו מתחילה שוב א"א לומר שחסר לו בהדר, ולפי זה עדיין צריך עיון בגוונא שנשר באמצע גידולו.

ב. ידוע בשם המגדלים דענין הפיטם הוא הכח המגדל של האתרוג והטעם בזה הוא משום שברגע שהוא גמר את הכח של האתרוג הוא נופל ולפי זה יש מקום עיון דנמצא שברגע שנפל הפיטם נגמר גידולו וקודם לכן אין גמר גידולו, אמנם הוא קשה מאוד דבחז"ל איתא דנטלה פטמתו פסול ולא מציינו זה, ועוד דהרי אתרוג מרוקאי מוכיח דאין הוא כן.

ג. הגר"א כ' בביאור הטעם דלא היה לו דד מעולם כשר דהוא משום שהוא דומה לדיני טריפה וגם שם הדין הוא דמי שמתחילת ברייתו היה טריפה הוא נקרא טריפה, ולכאורה מהא דדימה לדיני טריפה מבואר דהוא דוקא מתחילת ברייתו דהרי זה ודאי דאם יהיה בהמה דאמצע ברייתו היא תהפך להיות טריפה היא נקראת טריפה ולא אמרינן דהוא מאמצע גידולו, אמנם כבר העירו בד' הגר"א דהרי גבי טריפה מובא ב' דעות בזה אי הוי טריפה או לא וד' הרשב"א להחמיר התם, ולכאורה הוא טעם נוסף להחמיר גבי פיטם באתרוג לחוש לד' הרשב"א שפסל ככהאי גוונא.

ד. בכפות תמרים דן מה הדין בגוונא שיש אילן שמקצתו עם פיטם ומקצתו ללא פיטם האם הוא כשר כבה"ג או לא, ולכאורה לפי זה יש לדון טובא בזמנינו כיון שחלק מהאילן עם פיטם וחלקו ללא פיטם.

והנה העירו רבי על מה שכלל הדורות היה אתרוגים ללא פיטם, ויש לומר חדא יתכן שהאתרוג בעבר היה עץ חזק יותר ממה שמצוי בימינו, ועוד הלא בעבר היה אתרוג אחד לכל קהילה ועל כן היה אפשרות ביתר קלות למצוא אתרוג עם פיטם וממילא ליכא ראייה.

נמצינו למדים מכל הנ"ל:

- לשונם הפשוט של רבותינו הראשונים 'לא היה מעולם' 'מתחילת ברייתו' מוכח דהכוונה הוא כששטו וקשה מאוד להעמיס בדברי רבותינו הראשונים 'כולם' דלאו דוקא והכוונה שלא נשר לבד.
- לכאורה אי החסרון הוא בהדר, אינו מוכן כלל מאי טעמא עוזר מה שהוא נפל מהעץ אחרי הזמן שהוא קיבל שם אתרוג.
- לדעת הכפות תמרים באילן שמקצתו עם פיטם ומקצתו ללא פיטם יש חשש פסול באתרוג זה.
- לדעת הגר"א שדימה זה לטריפה מתחילת ברייתו, משמע להדיא דנקט שאם נפל הפיטם פסול.

כ' השו"ע (ס' תרמח ז): 'נטל דדו, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול. הגה ויש מחמירין אם נטלה השושנתא, דהיינו מה שאנו קורין פטמא (ר"ן), וטוב להחמיר במקום שאפשר. מיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן נטל דדו דהינו העץ שראש הפטמא עליו, והראש נקרא שושנתא. וכל זה דוקא שנטלה, אבל אם לא היה לו דד מעולם כשר, וכן רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו.

ול' המשנה ברורה וז"ל: 'כשר, כיון שכן היא ברית, וזהו דרך גידולו, אין לכנותם בשם חסרים, או שאינן הדר ונכרים הם, כי יש במקום פטמא כמו גמא מתחלת ברית, וכתב בבכורי יעקב (ס"ק כד) דזה דוקא רק כשיש גמא מעט שאין כאן פסול רק משום חסר, וכיון שמתחלת בריתו הוא כן, ולא נחסר ממנו כלל, לא מקרי חסר. אבל לפעמים יש גמא עמקה, שחללה עד חדרי הזרע, ויכיר ע"י שייכנס לתוך החלל מחט או שאר דבר דק, בזה נראה דפסול גמור הוא, שהרי נקב בתולדה פסול כל היכי דנקב פסול, כדאיתא ביו"ד ס' מג בפרי מגדים מש"ז סק"ב, וכיון דנקב עד חדרי הזרע פסול הוא הדין בנקב בתולדה.

ולכאורה לפי"ז תמיה רבתי על אלו הלוקחים אתרוג ללא פיטם אע"פ שיודעים שהוא נפל על העץ ולא גדל ללא פיטם ולפי זה הוא פלא מה הטעם להכשיר כיום אתרוג ללא פיטם אע"פ שידוע לכולם שהוא גדל עם פיטם ונשר ולא נכלל במה שכן הרמ"א 'מעולם'.

והנה באמת בעיקר הדבר מצינו לגדולי הפוסקים בימינו שעמדו על מדוכה זו וכו' באמת מכח טענות אלו לפסול אתרוגים ללא פיטם מטעם חסר או מטעם הדר (לד' המ"א וחשש לו המ"ב). ואילו ה: א. הגר"ח פ' שיינברג במכתב לספר לקיחה תמה כתב וז"ל: 'לא ידעתי למה העולם נוטים להקל בדבר זה לטול אתרוגים שאין להם פיטם דהרי משלשון הרא"ש שהביא הרמ"א בסמ"ח תרמ"ח ס"ז מבואר דמיייר באתרוגים שלא היה להם פיטם שבאתרוגים שלנו הגורם לכך הוא הקלקול בעצם שחלשים הם ובעיני ראיתי שבאותו עץ עצמי ישנם אתרוגים בעלי פיטם שנשאר עד אחר הקטיף ואתרוגים שהפיטם נפל מהם ולא שייך לומר על דבר כזה שכן דרך ברייתו ללא פיטם.

ב. דעת רבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל כפי שהעיד הרב יצחק ויסמן קובץ אור ישראל סג עמ' קו וז"ל: שמעתי ממרן הגר"ש אויערבאך דאף דדעת החזו"א מקורו בראשונים וכן נהגו גדולי ירושלים למעשה לקחת אתרוג ללא פיטם אבל כיום דנעשים פעולות מיוחדות לשמור על הפיטם ממילא נפל ההיתר דזה תהליך האתרוג שנופל הפיטם ולכן מן הראוי לקחת אתרוג עם פיטם לקיים המצוה וכך דעתו להקפיד בזה למעשה עכ"ל.

ג. מרן הגר"ש א"כ גם הוא לפסול אתרוג ללא פיטם וכו' לחלק בין אם נפל קודם שליש גידולו לבין נפל לאחר שליש הגידול דכל מה שהוכשר ברמ"א מטעם דהוי אכילו לא היה מעולם הוא רק אם נפל קודם שליש גידולו דאין לו שם אתרוג.

ד. הגר"מ ברנסדרופר בשו"ת קנה בושם כ' להאריך דאין יוצאים ידי חובה באתרוג שאינו עם פיטם והטעם משום דדעת הרבה אחרונים לחלוק על הסימן שנתן המבי"ט בזה, וראיה מדברי הפרי מגדים שדן מה הדין בגוונא השוא מסופק האם לא היה לו פיטם מתחילת ברייתו, ולכאורה אם קיים האי סימן דהמבי"ט א"כ מה נסתפק כלל בזה, והא יבדקו על פי הסימן.

ה. השבט הלוי אף הסכים הוא לטענותיו של הגר"מ זצ"ל וכו' 'ללמד זכות על המקילים' עי' לקמן. וכן מצינו לגדולי המחברים בימינו שנקטו שיש הידור גדול מאוד ליקח עם פיטם בימינו, מכיון שנמצא היום ריבוי גדול של אתרוגים עם פיטם.

אמנם מאידך מצינו לגדולי הפוסקים שהכשירו לכתחילה הדבר:

והוא מה שמקובל מפי החזון איש שהכשיר אתרוג שנפל לו הפיטם על העץ אף לכתחילה, וכן כ' בהליכות שלמה להכשיר לתחילה.

אמנם באמת טעמא בעי מאי טעמא הכשירו גדולי הפוסקים, אע"פ שמפורש ברמ"א לכאורה דהוא הכשיר רק אם לא היה לו דד מעולם.

ונאמרו בזה כמה מהלכים ליישב הדברים:

א. כ' הרדב"ז (ח"ד ס' קיא) וז"ל: א"נ עיקר מה שסומכים שהחזו"א באתרוג שבמצרים היא מכת מדינה וכמו שנטלה פטמתו פסול ואפ"ה אנו מכשירין אותו אע"פ שאין לו פטמת מפני שאנו אומרים זהו דרך ברייתו בכך גם החזו"א זהו ברייתו ודרכו וטבעו ואע"פ שנמצא אחד בכמה בלא חזו"א אין זו ראייה שכן נמצא אחד בפטמת בכמה ואפ"ה אין אנו פוסלים אותו מפני שאין בהם פטמת וכי' כתבתי טעם למנהג תושבי הארץ אבל ראוי לבקש אתרוג כשר ולהדר את המצוה.

אמנם המתבונן בדבריו יראה דכ' בפירוש דראוי להדר אחר אתרוג 'כשר' אף עפ"י צריך עיון באמת מאי טעמא הכשיר הרדב"ז ככה"ג וצ"ל בדוחק דכל מה שהוא כשר הוא בדיעבד אך ודאי דגם הוא סבירא ליה דלכתחילה ראוי להדר אחר אתרוג ללא חזו"א והכא נמי גבי פיטם ראוי להדר אחר אתרוג זה.

ב. עוד יש שציינו לזה מה שנאמר אתרוג הכושי כשר בארץ כוש והטעם שכיון ששם הוא צורת גדילתו על כן יש להכשיר והוא לא גרע משאר אתרוגים, ולכאורה ה"ה הכא דכיון דהרגילות כיום היא ללא פיטם על כן הוא כשר, אמנם לכאורה יש לעי' בזה דבשלמא גבי צבע האתרוג בזה אמרינן דכל מקום הוא לפי מקום גידולו אך הכא כיון שהוא חסרון של חסר מה שייך מקום גידולו, וכי נימא דאם בכל מקום האתרוגים יהיו חסרים עד למחצית האתרוג וכי יעלה על הדעת שיהיה כשר מכיון שכן הרגילות באותו מקום, ודוקא גבי צבע האתרוג דבזה יש לומר דכיון דאין הוא דין מדיני האתרוג ממש אלא הוא רק צבעו על כן הוא

חג הסוכות בחינת "בית המקדש"

הרב שמואל מרקוביץ

לאומות העולם יש עניין ושייכות לראש השנה אשר על "המדינות בו יאמר", ואולם לכאורה איזה ענין ושייכות יש להם עם יום הכיפורים, ועוד, מפני מה נקבע חג הסוכות דווקא לאחר יום הכיפורים. **ברם** מובא בספרים ש"סוכה" היא דוגמת בית המקדש, וכמו שמפרשים את הפסוק "הביאני המלך חדיו נגילה ונשמחה בך" [שה"ש א, ד]. זה סוכות זמן שמחתנו סגולתו ומעלתו של בית המקדש כאשר כל ישראל מתקבצים בבית ה' [עין רש"י שה"ש א' ט"ז] הוא לחבר עליונים ותחתונים, לעומת זאת, יסודו ועניינו של עמלק הוא היפוכו הגמור, כי הוא שורש הרע, המפריד ומרחיק וכך דרשו חז"ל על עשוי אבי אדם ועמלק: "יוצא הראשון אדמוני כולו כאדרת" [בראשית כ"ה, כ"ה] מפוזר ומפורד כאדרת [ב"ר פ"ג].

על כן קודם בנין בית המקדש יש צורך תחילה למחות את עמלק וכמו שאמרו חז"ל כי אין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זכר עמלק, ושנינו, ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, להכרית זרעו של עמלק, ושנינו: ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה [סנהדרין כ, ז].

ולפיכך קודם הקמת המשכן נלחמו ישראל בעמלק ואף קודם בנין בית שבו ישראל נלחמו בעמלק בימי דוד כנאמר: "כי ששת חודשים יש שם מואב שהיה זה עמלק, וכן קודם בנין בית שני היתה מחיית עמלק אצל המן, וקודם בנין בית שלישי יהא סוף וקץ מחיית עמלק, ואז יהא כסאו שלם ויהי ה' אחד ושמו אחד.

ומכיון שקודם בניין בית המקדש יש למחות את עמלק על כן נקבע חג הסוכות שהוא בחינת "בית המקדש" לאחר ראש השנה ויום הכיפורים, שבהם נכתב ונחתם גזר דינם של הרשעים למיתה ומסתלק ה"עמלק", שהוא שורש הרע מן העולם.

אכן אף שלאומות העולם אין שייכות ועניין ליום הכיפורים, מכל מקום מקור חיותו של "עמלק" נובע מחטאי ישראל ועוונותיהם ומהם הוא מתפרנס וכמו שכתב הזוה"ק "דהא דלא אשתלים הא אלא בחטאין דבני נשא".

לפיכך כשנמחו עוונותיהם של ישראל ביום הכיפורים ממילא יבש מקור חיותו של "עמלק" והוא מסתלק מן העולם.

וזהו שאמר הפיוט "חרה אפו בם מהיות חיים", לא נאמר שהורגם, אלא שמונע מהם "חיים" וזאת על שנמחלו העוונות, ממילא יבש מקור חיותם,

יתר על כן: כפי שיעור דחיית הרע וסילוק "עמלק", כך יזכו ישראל ל"בית המקדש", וזהו שמובא בזוה"ק [ח"ב פכ"א] שהיה השטן מחפש עולה שמו יש דבר גזול בנדבת המשכן, הנה כי כן, אילו היה הוא מוצא פגם כלשהו להיתפס ולהאחז בו, שוב לא יכלה השכינה להשכין כבודו שם.

וכן גם ב"סוכה" אשר היא בחינה של "בית המקדש", כפי שיעור דחיית הרע וסילוק "עמלק", כך יזכו ישראל להכנס לסוכה להשיג את השגותיה, ואף שכל ישראל נכנסים לסוכה, מכל מקום אין דין אחד לכולם כי פנימיות הסוכה אינה קולטת את הארם אליו כפי מידת ביעור הרע וסילוקו, כמובא בזוה"ק [ח"ג ק"ג].

לפיכך שנינו: "חג הסוכות" ונעשה לך", למעוטו גזולה [סוכה ט"ז] אילו ימצא בה דבר גזול שוב ימצא בה השטן מקום להאחז בו ויעל ידי כך ימנע משם שמים לחול עליה.

קהילת בני הישיבות אשי ישראל

ע"ש רשפבה"ג מרן רבינו יוסף שלום אלישיב זעללה"ה ז"ע

מיסודו של רבינו הגדול ראש הישיבה מרנא רבי שמואל אויערבאך זעללה"ה

שיטון ר' בני ברק

בראשות מורינו הגאון רבי פינחס שוב שליט"א מרא דאתרא דקהילתנו

הננו להודיע לשוחררי תורה ולמדיה כי בימי חג הסוכות הבעל"ט

יתקיימו בס"ד שיעורים בעניני דיומא בבית מדרשינו

ליל התקדש החג

מורינו הרב שליט"א

יום ר' א' ודחה"ס

יעקב שמידע שליט"א

הגאון רבי מראשי ישיבת 'מרדנא'

יום ה' ב' ודחה"ס

הגאון רבי אריה ליב אויערבאך שליט"א

ראש ישיבת 'חובל יוסף שלום'

יום י' ג' ודחה"ס

הגאון רבי משה שולזינגר שליט"א

רב קהילת 'מקדש שלום' - אופקים

ליל שבת ודחה"ס

הגאון רבי שמשון פרנקל שליט"א

דומ"ץ 'חובל ישיבות'

יום א' ה' ודחה"ס

הגאון רבי ישראל לינדנפלד שליט"א

ר"מ בישיבת 'אבי עזרי'

בליל חשיטנא רבא יטא דברים בעניניו של יום בשעה 11:00 בלילה

מרן הגאון רבי עבי רוטברג שליט"א

בליל שמחת תורה קודם תפילת ערבית

הגאון הגדול רבי אליהו ליברמן שליט"א

מרבני בית מדרשינו

השיעורים בימי חוד"מ בשעה 12:30 תפילת מנחה לאחר השיעור בשעה 1:30

ברכת מועדיך

בפרוס חג הסוכות

נשגרה במורא

קדם

האיש אשר על העדה

מורינו הרב שליט"א

מרא דאתרא דקהילתנו

רבינו הגר"א ליברמן שליט"א

ורבני הקהילה שליט"א

בברכת "חג כשר ושמח"

יהא רעוא

שיזכו להאריך ימים על ממלכתם,

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא,

ונזכה עוד בשנה זו לשמוח לפני ד'

בבנין בית קדשינו ותפארתינו, כי יעביר

ממשלת זדון מן הארץ, ומלאה הארץ

דעה את ד' כמים לים מכסים,

אכ"ר.

בני הקהילה - רבן וזלגריהו

נקה לראש משבחה

בשם כלל משפחות בני הקהילה, נשגר כסא דברכתא לקדם גבאי בית מדרשינו, האי גברא יקירא, הנושא בעולו בכל עת ובכל שעה במסירות לב ונפש, אשר נשאו ליביו בחכמה לשאת את משא הבית הגדול שמגדלין בו תורה ותפילה, וד' עמו בכל אשר הוא עושה להרבות עמלה של תורה ולרומם קרנה בין כתלי בית מדרשינו בחדוותא דאורייתא, בשיעוריו הבהירים מפיו ומפי כתבו, מידי שבת בשבתו להאיר צפונות הפרשיות וענייני דיומא וסוד טעמיהם, אשר ברוחב לבבו עומד כל ימות השנה לימינם של עמלי התורה בטהרה מבני קהילתנו ורב הנסתר על הגלוי

הרב הגאון

רבי יעקב ישראל שניידר שליט"א

ראש הכוללים שבבית מדרשינו

ונ"ב הגולה תחי' לאו"ט העומדת על ימינו בכל מפעלותיו

אשר כפעם בפעם לא חסך עמל וטורח להעמיד את זכיה המועד לרווחת משפחות בני הקהילה ברוח נדיבה ונפש חפצה, והגדיל כפליים לתושיה בעמל נפש ורוח

יהי רצון שיזכה להמשיך ולראות ברכה והצלחה בכל מעשיו ידיו, ולישב על התורה והעבודה מתוך יישום הדעת, להגביר חילים לתורה ולתעודה, מתוך נחת מכל יוצ"ח - זרע ביד ד', לאורך ימים ושנים.

מלא

הטעם בברכות

נשגר בזה

קדם הני צנתי דדהבא, הנושאים בעול בית מדרשינו כל ימות השנה, ברוח ובגשם, במסירות לב ונפש, יומם ולילה לא ישובותו, מפארי בני קהילתנו, מופלגים בתורה ויראתם קודמת לחכמתם, מופלאים בנועם דריכהם ותפארת אצילות מידותם

גבאי בית מדרשינו

הגאון רבי

שמואל בנימין כהן

שליט"א

הרב הגאון רבי

משה מרדכי ישראלזון

שליט"א

והרב הגאון רבי

יעקב ישראל שניידר

שליט"א

ברכתנו שלוחה בזאת כי יזכו לראות ברכה והצלחה בכל מעשיו ידיהם, לישב על התורה ועל העבודה מתוך ישוב הדעת כשאפת לבכם הטהור, מתוך נחת מכל יוצ"ח, הם וביתם תחי' וכל הגלולים אליהם לברכות גופא ונהורא מעליא.

חפצא דמצוות סוכה - צילא דמיהמנותא | הרב יעקב ישראל שניידר

מתני': כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי, ירדו גשמים מותר לפנות מאימתי מותר לפנות משתסרסר המקפה, משלו משל למה הדבר דומה לעבד שמזג לו כוס לרבו ושפר לו קיתון על פניו.

והנה לכאורה ישנו פלא גדול בעצם הבאת המשל של המשנה, הלא תמיד מצינו במשנה חידושי דינים, וא"כ התמיהה היא מאי טעמא המשנה באמת אומרת את המשל והלא אין בזה שום חידוש דין אלא הוא רק נתון מציאותי שיש בזה רמז של קללה, ולכאורה היה הדבר מתאים לגמרא להביא דבר כזה אך אין זה שום שייכות עם המשנה עצמה.

ואפשר לומר בזה דהנה לפני כן אמרנו במשנה חידוש דין שמותר לפנות משתסרסר המקפה, וגם זה הוא פלא גדול, הרי אם כל הסיבה של הפטור הוא משום שהוא מצטער א"כ מה שייך ליתן שיעור לזה והרי כל אחד הוא לפי מה שהוא מצטער וכאן מבואר שמשתסרסר המקפה הוא שיעור לכולם ומאי טעמא הוא שיעור אחד לכולם.

ואפשר לומר דהנה מצינו ב' סוגי מצוות: גדר המצוה בעלמא הוא כמו שמצינו גבי שופר דאמרינן 'רחמנא אמר תקע' וביאורו שאפילו שטעם השופר הוא בשביל להזכיר את אילו של יצחק, וכן מצינו ששופר הוא בשביל לערבת את השטן אך בזה הוא רק טעמא דקרא אך הוא לא עצם הדין, דעצם הדין לתקוע בשופר הוא מכיון שזה מה שה' אמר, ובחינוך מבואר עוד הרבה טעמים והנה בכל המצוות שיש טעמים בחינוך, אך הוא לא נכנס בגוף המצווה עצמה.

אמנם מצינו סוג מצווה שונה והוא מצוות ישיבת סוכה דמוזכר בתורה 'בסוכות תשבו שבעת ימים' ששם אין הביאור הוא שזה רק מצווה לישב בסוכה - מכיון שהקב"ה הושיב את עם ישראל בסוכות **אלא הביאור הוא דזה גופא החפצא של המצווה עצמה דדין המצווה הוא הוא עצמו לישב בצילא דמיהמנותא**. לומר דזהו דין המצווה של החפצא של המצווה והוא לא טעמא דקרא, יש להוסיף בזה דאדרבה כיון שבתורה עצמה כתוב 'כי בסוכות הושבת' את בני ישראל' נמצא דכאן התורה מחדשת שזה חלק מהחפצא של המצווה והוא לא בתורת טעמא דקרא אלא הוא בתורת '**חפצא דמצווה**' דהחפצא של המצווה הוא לישב בכזה סוכה.

ובזה יבואר מה שכל ה"ב"ח דיש כוונה המעכבת בסוכות שצריך לכוון 'כי בסוכות הושבת' והוא דבר שלא לקיים בכל המצוות כולה, ואע"פ שהוא עצמו אומר משום שזה כתוב בתורה, אך הא גופא שזה כתוב בתורה זה עצמו מוכיח הוכחה גמורה שהכוונה בזה הוא שזה גופא החפצא של המצווה והוא לא רק טעם בעלמא.

ועל פי זה הביאור בדין של משתסרסר המקפה אינו משום שהוא מצטער ברגע שסוררת המקפה **אלא הוא משום 'משלו משל למה הדבר דומה'** כלומר הטעם הוא משום זה גופא שאין כאן סוכה ועל כן מותר לפנות את הסוכה והוא לא רק בתורת טעם חיצוני.

ועל פי זה אפשר להוסיף דבר נפלא הרי כאן בעצם יש משנה שהיא כוללת כמה דברים שהוא גם את הדין שאדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי וגם את גשמים, ולכאורה מה החיבור ביניהם ומאי טעמא המשנה מחברת בין שני הדברים.

והביאור הוא משום **שזה גופא באה לומר המשנה דהמשנה באה לומר את זה גופא שמה שהוא עושה את דירתו קבע הוא משום שהגדר של סוכה הוא לא שהוא אוכל ושותה בסוכה אלא הוא 'אי בצילא דמיהמנותא' ועל כן הוא מנחה משותף בזה שהוא גם אוכל וגם שותה וגם ישן**, ואין הביאור הוא שכביכול יש כאן ציווי אחד לציווי אחר לישון אחרי הביאור הוא שהציווי הוא לחסות תחת כנפיו והוא כולל אכילה ושתיה בסוכה, וכיון שכן על כן ברגע שהוא לא צילא דמיהמנותא כי כביכול הקב"ה לא חפץ בזה ממילא מותר לפנות משום שאין האכילה והשתיה עומדים בפני עצמם.

ובזה יבואר היטב מה הטעם שיש חילוק בין הפטור של גשמים לבין הפטור של מצטער משום שגבי **שמצטער הוא פטור בגברא** שהוא לא יושב בסוכה אך בפטור בגשם הוא **לא חפצא של סוכה** והוא לא פטור בגברא עצמו, ועל כן גם רבא לא היה יכול ללמוד את דינו מהמשנה והוצרך לחדש בפני עצמו שמצטער פטור מן הסוכה והטעם הוא משום הנ"ל משום שכל מה שהמשנה מחדשת הוא רק בגדרי הסוכה ולא בגדרי מצטער.

ואולי עשה כן יתיישב באופן נפלא מאי טעמא נאמר רק בסוף הפרק הדין ששבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, הלא לכאורה אם זה עיקר הדין דסוכה מאי טעמא נאמר הדבר רק בסוף הפרק והא היה צריך לכתוב בתחילה את הדין שצריך לאכול ולשתות ולישון

בסוכה דזה עיקר המצווה, ומאי טעמא השאירו דבר זה לסוף.

והביאור הוא משום שבאמת **בתחילה המשנה דיברה רק על החלק של חיוב סוכה שהוא אכילה שתיה ושינה, ועל זה נאמר בתחילת הפרק דהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו וכמו שכל רש"י דעיקר המצווה של סוכה הוא אכילה שתיה ושינה, ואילו בסוף הפרק כתוב את הדין השני והוא חפצא דמצווה סוכה של 'צילא דמיהמנותא'.**

ובאמת הביאו בשם רבינו מרן הגר"א הכהן דויטש זצוק"ל שכ' ג"כ כיסוד האחרונים דאיכא ב' חלקים במצוות סוכה שהוא גם החלק הזה של עצם הישיבה.

ועל זה הביא דבר נפלא דהנה בתחילת הפרק אמרינן דהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו, וכל רש"י דעיקר מצוות הסוכה הוא אכילה שתיה ושינה, ורצה לומר דכל מה שהוא לא יצא ידי חובה הוא רק מבחינת החלק של החיוב של הסוכה שהוא אכילה שתיה ושינה אך את הדין השני של 'צא מדירת קבע' הוא קיים גם באופן שהוא ישן מתחת למיטה והטעם משום שהוא נמצא בתוך הסוכה עצמה.

ובזה ביאר באופן נפלא מה שטבי עבדו ישן מתחת למיטה ולכאורה הוא פלא הרי אם באמת לא יוצאים ידי חובה א"כ מאי טעמא טבי ישן מתחת למיטה ואיזה רווח היה לו בזה, ולפי הנ"ל הדברים נפלאים דהכוונה בזה הוא שהוא רצה לקיים את ה'צא מדירת קבע' אך לא את החיוב של ישיבה בסוכה שהוא כולל את האכילה השתיה והשינה שלוה הוא סבר שהוא פטור ועל כן בזה יש קיום.

ולפי הנ"ל יוצא דבר מבהיל דבאמת עיקר מצוות ישיבה סוכה שהוא אכילה שתיה ושינה מובא רק ברש"י ולא מובא בעצם המשנה.

מצוות עשיית הסוכה

ועוד יש להוסיף בזה דהנה ידוע חידושם הגדול של רבותינו האחרונים והוא מלבד מצוות סוכה במהותה הרגילה יש מצווה מיוחדת בעצם עשיית הסוכה, וכבר מוט בי מדרשא בעיקר החיוב ומקורו בדברי הראשונים והוא דע' בספר שערי שמחה להר"י גיאות הל' סוכה ז"ל **ונשאל מרב האיי נהגו לעשות סוכה בבית הכנסת מי שאין לו מקום לעשות סוכה או מי שאין ידו משתה או שלא חי לו לעשותה נכנס ויושב בה ויוצא בה יד"ח ומברך או לא והשיב הלא אתה יודע שחייב אדם לישב בסוכה כל ז' כעין תדורו היכול לדור בבית הכנסת ולאכל ולישן שם ודאי נכנס ויושב בה מברך אבל כל ידי חובה לא יצא וכו' עכ"ל**.

ולכאורה הדברים צ"ב דמשמע דמשום דלא יוכל לדור ולישן בבית הכנסת מהאי טעמא כל ידי חובה לא יצא אבל מ"מ נכנס ויושב בה ומברך, וקשה דאם מותר לו לאכול שם ולברך אקב"ו וכו' גם בלשון השאלות (קסט) **'דמחייבין דבית ישראל למעבד מטללתא ומיתב בה שבעה יומי דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים עכ"ל'** לישב בסוכה א"כ מה עוד חסר לו דאמר' דכל ידי חובה לא יצא אך אי ניםא מלבד עצם קיום מצוות סוכה והאיסור לאכול ולישן חוץ לסוכה איכא עוד דינא של סוכה שבעה שצריך שתהא סוכתו דירתו כל שבעה לפי"ז י"ל דהן הן דברי הגאון דהלא איכא עוד דינא בסוכה שתהא דירתו שם כל שבעה ימים מקרא 'דתשבו כעין תדורו' וד"ז הלא לא יוכל להתקיים בסוכה של בית הכנסת דאם יוכל לדור ולאכל ולישן שם, האמנם דע"פ סוכה היא ומקיים בה מצוות סוכה ולא חשיב אדם חשיב חוץ לסוכה ושפיר מברך על ישיבתו ג"כ אבל מ"מ לא ידי חובתו לא יצא כי חסר בזה הסוכה הקיום דלן של סוכה שבעה הנלמד מתשבו כעין תדורו.

ולפי הנ"ל זה גופא הביאור בזה דיש חיוב מיוחד לעשות את הצילא דמיהמנותא עצמו ועל כן מכיון שיש חיוב מיוחד לעשות את הצילא דמיהמנותא עצמו כן על כן יש חיוב מיוחד לעשות כן.

ולפי זה אפשר להוסיף דבר נפלא: הנה מצינו בגמ' דיש לימוד מיוחד **'כל האזרח בישראל'** לרבות את הגרים, ולכאורה הוא פלא מאי טעמא באו לרבות את הגרים, והא מאי טעמא לגרים לא יהיו חייבים במצוות סוכה, והביאור בזה הוא על פי הנ"ל שכיון שחפצא דמצוות סוכה הוא להיות בצילא דמיהמנותא ואינו מצווה גרידא, ע"כ ס"ד דאין יכולת לגרים שהם לא מזועזע אברהם לישב בצילא דמיהמנותא ועל כן לא יהיה להם חיוב דהרי זה גופא החפצא של המצווה, ועל זה קמ"ל דאעפ"כ יש חיוב גם על גרים, (ובזה יש לדון טובא האם הוא חיוב חיצוני או שהוא מעצם גדר מצוות סוכה).

מורינו הרב שליט"א | המשך מעמ' א'

דמברך בביהכ"נ ופטור הנטילה מ"מ בנ"ד דהפסיק בהליכה ואכילה בביתו לא מהני, עו"ל דתלי' בנ"ד דאי היה ב' מצוות ל"מ ודוק).

עוד יש לעיין במה דכ' הרמ"א ס"ג דלא יאכל בלילה ראשון עד שתחשך דומי' דמצה ועמג"א ופמ"ג סק"א ומשמע דאין יכול לברך לישב בסוכה קודם שתחשך ומשמע דאף דמצה לישב אחת לא יברך ולכא' אמאי לא יברך אגוף המצו' דז' ימים (ועי' פמ"ג דאף בלילה ב' כן הוא עיי"ש) וכן הק' בדברי יחזקאל מ"ה בשם הגר"ח ומבואר דכיון דהמצוה הויא חלק אחר ואכתי לא בא זמנו ל"ש לברך ע"ז (דומי' דד' הגליון מהרש"א יו"ד י"ט הידועים ועי' תשו' בצל הכהמנה ח"ה קס"ז קס"ח).

עוד יש לדון בכיון לקיים מצוות סוכה אך לא כיון ענין לילה הראשון, דאי אי"ז אלא מחיובי הישיבה דבלילה ראשון חובה, א"כ מסתברא דאי"צ כונה להדיא, ועי' ירו' פ"ב ה"ז דרב הושעיא אמר דכל שבעה חובה לאכול בסוכה ומפרש היר' דהינו כשלא נתן דעתו ופי' הפ"מ והקה"ע דהיינו שלא נתן דעתו לצאת י"ח במצוה זו, ולדבריהם מבואר דה"ז כמצוה בפ"ג, מיהו בחי' רמ"ש על ירו' פי' דאיירי כשלא ידע כלל הדיוס חג הסוכות (ובפשוטו נ' דהיר' דס"ל דאיכא תשלומין כל ז' למצו' דלילה ראשון א"כ ודאי הוא גדר מצוות ישיבה בסוכה דהא במצה לא אשכחן דמי שלא אכל בלילה ראשון ישלים אח"כ).

עוד יש לדון במה דנקט בחי' רמ"ש שם ועוד דלשי' הר"מ (בשו"ע תע"ה) דבאכילת מצה לכו"ע של מצוה כונה דהא נהנה דה"נ בנ"ד.

ולכא' אי עיקר החיוב הישיבה בסוכה ל"ש כן (ואפשר דס"ל דאף בישיבה בסוכה הא נהנה ושייך בזה שפיר שכן נהנה וצ"ח).

עוד מבי' בזה במש"כ הפמ"ג תרל"ט ט"ו דבעינן דוקא פת ולא הנילוש במי פירות דומי' דמצה, א"כ ס"ל דהמצוה בגוף האכילה (ועי' מהרש"ל כ"ז א' דלר"א אם לא אכל בליל יו"ט הראשון ראשון ס"ל בליל יו"ט האחרון בביתו דעיקר המצוה בגוף האכילה ויול"ע לפי"ז אי מי שאין לו סוכה איכא עליו מצוה לאכול בביתו ועי' מהרש"א שם).

עוד יש לדון בהא דבמצה בעינן לכתחילה ב' כזיתים א' לאכילת המצה וא' לאכילת פת דיו"ט ובסוכה לא אשכחן כן ויל"פ, (ובל"ה אף התם עיקר הטעם משום השלימה והפרוסה ובנ"ד לא אשכחן).

עוד נפ"מ איכא בזה אי כי היכי דאם אוכל מרור עם המצה אמרי' דאתי טעם מרור ומבטל למצה אם ה"נ יש לחוש ולא ללפת הרבה את הפת ובש"ת יד אל" כ"ג א' **המשך בעמ' א'**

שאכל כזית ראשון בסוכה אסור לאכול חוץ לסוכה כזית, ואי ניםא דה"ז מצוה חדשה לאכול כזית בסוכה מהי"ת דבאכילה בחוץ אסור, אמנם אי גדר המצוה להתחיל הישיבה בסוכה אזי כיון דע"כ כזית זה שהוא אוכל הי' לו לקבוע הישיבה בסוכה א"כ מבטל באכילה זו הך מצוה, עוד נפ"מ י"ל במש"כ הד"מ שם בשם מהר"ל אי אסור לאכול בעיו"ט כדי שיאכל הכזית לתיאבון ופליג ע"ז דכיון דאין המצוה באכילה אלא בישיבה אין בזה ענין תיאבון (שוב דחה זה דביר' ואו"ז דצריך להכנס לסוכה כשהוא בתאווה), עוד נפ"מ בהא דדן המ"ב כ"ד אי כשם שכל הגר"א דאיכא מצו' קיומית כל ז' ה"נ בסוכה מצוה לכתחילה לאכול כל ז', ואי גדר המצו' לישב בסוכה אלא דבלילה ראשון מצוות ע"י אכילה דוקא מני"ל דבסוכה דבל"ה איכא מצו' קיומית לישב בסוכה דאיכא עוד מצו' באכילת פת, אמנם אי הוי מצוה בפ"ע י"ל, (ומ"מ צ"ב דבפסח דלכ"א דין אכילת מצה מתפרש הכ' שבעת ימים תאכל מצות למצו' קיומית, אבל בסוכה הא מתפרש הכ' בסוכות תשבו שבעת ימים כפשוטו ומני"ל לחדש מצו' באכילת פת ואולי ס"ל דהא נמי גילף ט"ו ט"ו, עו"ל דכונת המ"ב לאמת ל"ד אלא דמצו' קיומית לישב בסוכה באופן חיובי ע"י אכילת פת או קביעות טעודה אכילת דעל כן הוסיף קיומית לאכול פת "ולברך לישב בסוכה", עוד דנים בזה בהא דשיעור אכילת של לילה זה שכל הריטב"א והר"ן ד"א דבעינן יותר ממכביצה שהיא אכילת קבע וחייב בסוכה דכיון דהחיוב הישי' בסוכה א"כ בעינן שיעור החיוב בישיבה בסוכה אמנם כ' הריטב"א שם שהם הרא"ה דלגמרי' ילפי' מפסח וסגי בכזית והכתוב קראו חובה והו"ל אכילת קבע.

עוד אייתי' הריטב"א שם בשם גדול מגדולי הדור מצרפת דבלילה ראשון חייב לישון בסוכה ואפ"י ירדו גשמים שינת ערש מיתתו, והיינו דגדר המצו' לקבוע עצמו בסוכה בכל מיני קביעות ע"י דפליג ע"ז דסגי באכילה.

עוד יש לפלפל במש"כ המ"ב ל"ה בשם האחרונים דראוי להמתין מלאכול בלילה ראשון עד שיפסקו הגשמים ולכא' אמאי לא יאכל בביתו ולכשיפסקו הגשמים יאכל בסוכ' אמנם אי הגדר לקבוע ישיבתו בסוכה י"ל דבעינן עכ"פ לכתחילה כזית הראשון דוקא, אמנם למעשה נראה דאין המכוון לזה אלא דחיישי' לאיסורא לאכול מחוץ לסוכה בלילה ראשון להצד חייבים אז בסוכה (וכבר כ' דאפשר דלכ"ע חייבים אז אלא דאי"ל ליקיימ', עו"ל) דחייש לאיסור לאכול שמא ימשך ולא יעבור לסוכה דומי' דאכילה קודם תק"ש וכו', ואף דיכול לאכול בסוכה כזית ראשון ולחזור ולאכול בבית ושוב לחזור ולאכול אחר גמר הגשמים אפשר דחיישי' להא דערעם לא יתרום דקיים המצו' בלא ברכה (ואף דאחר שיפסקו הגשמים יחזור לסוכה ויברך אז והא מהני אלמפרע דומי' דציצית

תמצית מושגים בשמעתתא דסוכה

הרב מאיר טעפ

דופן עקומה

הדין: איתא בגמ' (סוכה ד. ו: ר"מ סוכה ה יד, שו"ע תרלב א), דמהלכה למשה מסיני למדנו ההלכה של 'דופן עקומה', והיינו באופן שיש בתקרת הסוכה סכך פסול בין הדפנות לסכך הכשר, הרי שמצרפים את הסכך הפסול אל הדופן הסמוכה לה עד ד"א, ומחמת כן אין הסוכה נפסלת. ובעי' שיהיה בסכך הכשר שיעור סוכה כשרה זע"ז טפחים.

גדר: נחלקו הראשונים בגדר הדין:

א. רואים את הסכך הפסול כאילו הוא חלק מהדופן, שנתעקמה למעלה, ונמצא הסכך הפסול מגוף הכותל. (רש"י ד. ד"ה פחות, יז. ד"ה פסולה, ר"ח יח, ר"א ה' ריטב"א ר"ן).

ב. אין הסכך הפסול נחשב כדופן, אלא רואים את הדופן כאילו היא עקומה והולכת תחת הסכך הפסול, ונתקרבה הדופן אל הסכך הכשר. (רבינו נסים גאון עירובין ד: ריטב"א מרש"י, מאירי).

וני"מ: א. אם יכול לישב לאכול תחת הסכך הפסול. (ראה רש"י יד. ד"ה ובלבד ועוד, מאירי ד. ראב"ה סוכה תרנא. שו"ע תרלב א) אם בסכך הפסול ישנו ד"טו. ב. אם שייך דופן עקומה כשאר הדופן מגיעה לסכך, ואז מפקי' ביניהם (להלן).

בצירוף גוד אסיק: דעת הר"ן (ד. בדאופן שאין הדפנות מגיעות לסכך הפסול, לא אמר' דופן עקומה יחד עם גוד אסיק. וביאורו: א. הב"ח והמג"א (תרלב א): דהר"ן לשיטתו, דגדר דופן עקומה הוא שרואים את הסכך הפסול כאילו הוא חלק מהדופן, וא"כ כיון שיש הפסק אויר בין הדופן לסכך, אין לומר בזה דופן עקומה, כיון שאינו נמשך ממש עם הדופן. ב. רע"א (שו"ת א יב) והישועות יעקב (תרלב סק"ב): אין אומרים שתי הלכות למשה מסיני של דיני מחיצות יחד, כשאחת תלויה בחברתה. **אולם** י"א דאמר' דופן עקומה אף במקום שאין הדפנות מגיעות לסכך, ורואים את הדופן כאילו היא עולה למעלה בתורת גוד אסיק, ושוב אומרים בו גם דופן עקומה. (טור תרלב, ט"ז שם סק"א).

בצירוף לבד: דנו האם אמר' דופן עקומה במקום שצריך לומר בו גם לבד. (עי' ר"ן יח. רע"א וישועות יעקב שם, פמ"ג תרלב א"א סק"א).

לבד

הדין: איתא בגמ' (סוכה ו: שבת צז. עירובין טז): דמהלכה למשה מסיני למדנו ההלכה של 'לבד', והיינו במקום שיש הפסק אויר ברוחב פחות מג"ט, אמר' כאילו הוא סתום, כגון הפסק אויר ג"ט בין הדפנות או בין הסכך.

לבד להחמיר: כתב תוס' (יז. ד"ה אילו) שלא אומרים לבד להחמיר, כי אם להקל. וכגון סכך פסול מכאן ומכאן, וביניהם פחות מג"ט אויר, לא אמר' לבד להחשיב הרווח שביניהם כסתום כדי לפסול הסוכה. (ובקה"י סוכה יג ב' בדעת תוס', דאפי' שיצא מלבד אחד ב' דינים, אחד להחמיר ואחד להקל, אמר' את הדין המקל ולא את הדין המחמיר).

לבד להזיז: באופן שא"צ למלאות ההפסק, אלא רוצה להזיזו, כגון במבוי שבסמוך לו ג"ט ישנו קורה ע"ג יתדות, ובעי' שהקורה תהיה מעל המבוי. משמעות דברי הרשב"א דמועיל לבד להחשיבו כסמוך למבוי ועליו. אולם הגר"ח (סוכה ה כא) כתב בדעת הר"מ דלכדו רק מחבר הקצוות, וא"א להזיז הלבדו.

כבטל את שישנו כאינו: סוכה פחותה מ"ט וחלק בקרקע להשלים השיעור, ובין החקיקה לדפנות ג"ט, אמר' בהו לבד (ד. ונחלקו האם רק אמר' דהדפנות מתקרבות לחקק, ויכול לישב רק בתוך החקיקה, או דאמר' דהחקק מתקרב עד לדפנות, ומחסיר את שישנו כאילו אינו, ומותר לישב גם מחוץ לחקק. (מג"א תרלב ח ופמ"ג א"א שם).

אין אומרים לבד: בטומאה (כגון לגבי טומאת אהל, תוס' עירובין י: ד"ה עור) בשבת (ולכן מותר לנטות ב' חוטים בתוך ג"ט, תוס' עירובין קב. ד"ה לא) בכלים (שבת ח. רש"י ד"ה אבל ותוס' שם).

גוד אסיק/אחית מחיצתא

הדין: איתא בגמ' (סוכה ו: טז. עירובין פט. ר"מ סוכה ד ט), דמהלכה למשה מסיני למדנו ההלכה של 'גוד אסיק' וגוד אחית'. והיינו דיש אופנים בדפנות הסוכה (וכן במחיצות שבת) שמחשיבים דופן י"ט כאילו היא נמשכת ועולה למעלה עד הסכך. וכע"ז לכיוון מטה, אם אינה מונחת ע"ג הקרקע, אמר' כאילו היא נמשכת ויורדת למטה.

בכלים: נחלקו האם אמר' נמי בכלים, כגון בתיבה כוורת ומגדל. (רמב"ן מלחמות שבת ח. וב"ח או"ח ס'י שמה).

דפנות

הדין: איתא בגמ' (ו: ר"מ ד ב, שו"ע תרלב ב): 'שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח'. ומתבאר בגמ' (ז. דבעי' שיעמיד קנה שיעור טפח שוחק) (ונחלקו אם הוא מה"ת, תוס' ורמב"ן שם), בריחוק מאחד הדפנות פחות מג"ט - יחדיו ד"ט שהוא שיעור רוב דופן ששיעורו ז"ט. ורבה סבר דבעי' נמי 'צורת הפתח', ועי' שיעמיד קנה בקצה דופן ג' (ויש מצריכים טפח נוסף יוצא מהקצה - יחדיו ד"ט, עי' מג"א ופמ"ג), ועי' הקנה והטפח שוחק יניח קנה נוסף.

טפח שוחק: חקרו האם גדור כאילו גודר את כל הרוח ג', או דרק מקום הטפח חשיב גדור, ונתחדש דא"צ יותר מזה. וברש"י (ז. ד"ה וכן) כתב: 'הוא טפח אגמריה רחמנא למשה במחיצות סוכה דלהיו' ליה דופן שלמה לסוכה'. וברא"ש (א ג): 'הדופן הקצר נמשך כנגד האורך, כדאמר ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח'. (עי' רש"י: ו: ד"ה כי מרחשת ח"א ס' טז וקה"י ס' א ג).

עוד כתב רש"י (ז. ד"ה ומעמידו): 'והוא ליה כמחיצה של ד"ט ומשך סוכה ז', נמצא רובו של דופן עשוי'. ואפשר לבאר: א. כדברי ר"י מלוניל (שם) שכתב ע"ז 'רובו ככולו'. ב. המ"ב (תרל סק"ו) כתב על רש"י: 'דבעי' שיהיה נראה כדופן'.

עריבן ומבוי: מעיקר דינא בעי' ב' דפנות 'עריבן', היינו סמוכים ונוגעים זב"ז, ושלישית טפח שוחק. אולם אם היה 'סוכה העשויה כמבוי' (ז. היינו שאין ב' הדפנות נוגעות זב"ז, אלא זה מול זה, דינים שם). רמ"ד ג' שו"ע (תרל א) שיעשה לו פס (דופן) ד' ומשהו, ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן, וכל פחות מג' סמוך לדופן כלבוד דמי'. ונחלקו (שו"ע מהרא"ש) אי בעי' נמי צורת הפתח. ועוד נחלקו אם דפנות עריבן מה"ת (עי' פמ"ג א"א תרל סק"ט וצל"ח ו:).

ובטעם מה שמועיל פס ד', מתבאר בר"ן (ר"ף ז): דכיון שעושה פס ד' חשיב כדופן מעולה וממילא מתקיים בו ובדופן הסמוך דין 'עריבן'. אמנם ברא"ש (א ו) לא משמע כן. ונ"מ אם די בדופן ג' שיהיה בו רק טפח שוחק, וכ"כ בריטב"א (טז): שמועיל בזה טפח שוחק. (ועי' פמ"ג א"א תרל סק"ג וחזו"א ס' עה סק"י).

מעמיד

הדין: שנינו במתני' (כא): 'הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה, ר"י אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה'. ונתבאר טעם ר"י: א. מפני שאין לה קבע (רש"י: 'שמטלטלת ע"י מטה ור"י לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן'). ב. מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה (רש"י: 'הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין, הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה').

לענין הלכה: י"א דהלכה כתחמים (בעה"מ ראב"ה פסקי הרי"ז והרי"ז ועוד, וכן במחבר תרל יג). וי"א דהלכה כר"י (ראש"י ור"ן בדעת הרי"ף, ראב"ד ורמב"ן במלחמות ועוד). וכתבו הריטב"א והר"ן דיש לחוש בדעת ר"י לטעמא דמעמיד, וכן הובא בטור ובב"י: אמנם התירוה"ד (שו"ת צא) כתב דעיקר טעם ר"י משום סוכת קבע.

המ"ב הביא (תרל סק"ט ועוד) דעת הגר"א והמג"א לחוש להחמיר לטעמא דמעמיד. ובחזו"א (א"ח קמג ב) האריך להוכיח דלמ"ד מעמיד, ה"ה במעמיד דמעמיד. (ועי' שו"ע ומ"ב תרכט ח וסק"ח).

מורינו הרב שליט"א | המשך מעמ' י

כ' כן שלא לאכול הפת עם דבש וכן כ' בבית השואבה דיני ערב סוכות ד' ועי' בספר ארוח דוד דהגר"ד בהד"ן הקפיד לאכול עם דבש דייקא לאכול בשמחה,

עוד ראיתי לדון דהנה מבוי בסוכה מ"ז דחכמים היו יושבים באפר בחג, ובפשוטו מבוי' שם דלא ישבו בסוכה כלל אף בלילה ראשון וצ"ב הא אף מצטער חייב להך שיטה,

אמנם אי נימא דגדר החיוב דלילה הראשון לקבוע דירתו בסוכה א"כ מי שפטור מהסוכה כל ז' ימים אינו קובע דירתו שם ופטור אף בלילה הראשון.

עוד נפ"מ כ' בס' בר אלמגים ס' קע"ג אי אוכל כזית דמצוי' כטפל למאכל אחר, דמשום ישיבת סוכה הא אינו מחוייב בזה אבל אי המצוה באכילה קיים בזה (ואינו מוכרח חדא כיון דמכוין למצוי' א"כ תו אינו טפל אבל אי א"צ כונה נפ"מ שפיר מיהו הצד דא"צ כונה משום דהמצוי' באכילה כהר"מ במצה והדר דינא דממנ"פ ש"ד ועוד דאף אי המצוי' באכילה הא בעינן לזה אופן ישיבת סוכה ובנ"ד אי"ז (שיבה) ובהערה' שם הביאו עוד לדון בד' המט"א דבלע הפת לא יצא דא"ז דרך קביעות וכן באנסוהו לאכול לא יצא וע"ש עוד.

עוד נפ"מ מבואר שם אי צריך לכתחילה לאכול הכזית כולו בב"א דומי' דמצה. **עוד** נפ"מ אי הפת של איסור, אי שייך בזה מהב"ע (וי"ל אי תליא בנדון האמ"ב או"ח ט' וי"ט כ' אי איכא פסול מהב"ע כשאין העבירה מגוף מעשה המצוי וציון הגרא"ג ז"ל ע"ז פ"ח ושעה"ז תקפ"ו ופר"ח תקפ"ו ורע"א בגליון הר"מ פ"ג מחומ"מ ותשו' מחז"א מ"ט בין של קידוש יש טבל ויל"פ). **עוד** ראיתי לדון אי יוצאים בפת דמע"ש דומי' דמצה דאין יוצאים בה בפסח מיהו הוא מחודש דאפשר דכי היכי דלא בעינן לחם עוני לא בעינן נמי לכה.

והעולה מכ"ז דאין הדברים מוכרעין וא"כ לכאזי' ש לחוש שלא להשיח בין ברכה דבקידוש לאכילת הכזית וכן שלא לצאת מחוץ לסוכה, אמנם אין הדברים מוכרעין דהנה מבוי' באו"ח ר"יא דאינו בדין שיפטור שאינו חשוב את החשוב ועל כן אם בירך על שאינו חשוב ולא כיון להדיא לפטור את החשוב צריך לחזור ולברך ומ"מ אם כיון להדיא לפטור, פטר, ולא איכפת לן אם שח בינתיים (כמבוי' בבה"ל שם דבסמוך על שולחן בעה"ב א"צ לברך אף דודאי שח בסתמא) וה"ט דהכל ענין א' דאכילה וא"כ בנ"ד אי הוי' ב' מצוות מ"מ ענינם אחד (וזלת אי נימא דכ"ל למהרש"ל דמעיקרא אי"צ סוכה לזה)

וראיתי לח"א שליט"א ש' לדון עפ"י דהט"ז ת"ב דהא דשרי להשיח באמצע ישיבת סוכה כיון דא"צ להמשיך אי"ז הפסק באמצע מצוה וא"כ בנ"ד אי הוי המשך לקיים מצות ישיבת סוכה ומחוייב בזה א"כ מה"ט לא ישיח, אבל אינו מוכרח דמצוי' להפסיק עתה ולאכול הסעודה אח"כ (ואדברא יש לדון כשמברך לבלי שבת וי"ט לישב בסוכה אקידוש ועיקר הברכה משום האכילה אח"כ למה שרי להפסיק בדיבור הא עיקר הברכה אכתי לא חיילא וצ"ל דכיון שקובע סעודתו חייב בכל חלק וחלק אף ביין הקידוש דכ"ל המ"ב ביוצא באמצע סעודתו דלא יאכל בחוץ והאריך בזה ג"א שליט"א בקובץ אסיפת חכמים מיהו אכתי צ"ע בשומעים שלא טעמו כלל מיין הקידוש האריך שחין אח"כ וצ"ל דהישיבה עצמה חשובה בזה וצ"ת). שו"ר כ"ז דברים נפלאים בתשו' א"כ חטט ס' מג"ד ברכת לישב בסוכה דליל יו"ט קאי על ב' המצוות אבל מי שפטור מיישיבת סוכה משום דמצטער (דעתיד להצטער כמה ימים כרועה צאן) לא קאי הברכה אלא אמצוי' דלילה ראשון אי יוצאים יד"ח כזית ראשון דסוכה במצה (להנהוגים לברך ע"ז במ"מ)

הנה הנהוגים לברך במ"מ על מצה טעמיהו דלהשי' הג' באו"ח קס"ח ז' דדברים הנכססין באכילה ברכתן במ"מ ה"נ מצה מכללן וא"כ י"ל דאף לסוכה בעינן פת ואי"ז פת.

אמנם י"א דהך ש' הפוסרת במהמ"ז ס"ל דא"צ צורה מסוימת לפת הבב"כ אלא כל דבר שאין דרך לאוכלו בקביעות אינו פת וע"כ בפסח שהדרך לאוכלו בקביעות (אף דהך מנהג לאכול ריקקין דקין אי"ז מנהג מימות עולם כמבוי') הוי פת (והוא ע"ד ד' הדה"ח הידועים דכל דור ברכת פהבב"כ לפי' מה שחן אוכלין) וא"כ מסתברא דכ"ז לענין תקנ"ח לחלק בין המוציא לבמ"מ אבל לצאת יד"ח אכילת פת דסוכות זאת התורה לא תהא מוחלפת.

דין סוכה שא"ר לשינה (ומהו כשיש לו ב' סוכות)

בד"ז האריכו הרבה ושורש הנדון במש"כ המרדכי (תש"מ) בשם היראים (תכ"א) וה' בריט"א ד' דאם עשאה לסוכה במקום שאינו יכול לישן מפני שמיטתא מליטטיא או גנבים אינו יוצא באתוה סוכה כלל אלא כדברים שאין מצטער בהם דל"ה כעין דירה שיכול לעשות בה כל צרכיו ובפשוטו טעמא משום דבעינן דירה בסוכה ואי"ז דירה וכו' בפשוטו בד' הרמב"ן במלחמות דסוכה קטנה שא"י לאכול בה שמא ימשך אחר שולחנה אינה סוכה לכל מילי.

ויש לענין אי הפסול משום שאין המקום ראוי לדירה ולאו שם סוכה עליו או דהוא משום דאין דירתו דירה ונפ"מ במקום דראוי לדירה אלא דאיהו אינו יכול לישן שם משום דהסוכ' מיוחדת לשינה לאחרים דהנה הא ודאי דהמתארח אצל חבריו אוכל בסוכתו אף שאין שם מקום לשינתו (ואין נותן לו רשות לישן שם ואם יישנשם ה"ז גזל ואכמ"ל).

והנה בשעת תרל"ט אייתי תשו' רה"ג דאחים או שותפים שאין להם מקום לעשות סוכה דלדור עושין סוכה קטנה וכו' י"א שן לילה א' וכו' דמזה ראיה דלא כהמרדכי וסיעתו אלא כהח"צ דפליג ע"ז ומבואר דנקט דלא דיינינן בתר הסוכה אלא בתר הך גברא אבל להפוסקים כהמרדכי י"ל דהגרד בסוכה עצמה. **ובדעת** המ"ב יל"ע דב' (תה"מ כ"ו ושעה"צ מ"א) דהכל תלוי בשעת עשי' (ומסתברא דכונתו בשעת תחילת היו"ט דאז איקבע דירתו בסוכה) ומאידך כ' בשעה"צ שם דלא דיינינן לפי מה שהוא אלא לפי כו"ע ואפשר דתרווייהו אמת לקולא ויסוד הדין דבעינן קביעות דירתו בסוכה ומקום שאינו ראוי לשימושי הסוכה אי"ז דירה וזה איקבע לפי רוב העולם ומ"מ אי כבר נקבע דירה לא פקע כשנתקלקל א' מהתשמישים.

וכשהולך לסוכת חבריו דהתם אמ"מ קביעות דירתו אלא אכילה גרידא בסוכה התם אי"צ שיהא ראוי לדירה (אמנם מ"מ סוכה שאין בה זע"ז דחז"ל הפקיעוה מהיותה ראויה לדירה פסולה לכל דבר כדכ' הרמב"ן במלחמות)

והיכא דאית ליה ב' סוכות דעת הביכורי" תר"מ י"ב דבזה אי"צ דתהא ראוי' כל א' הן לאכילה והן לשינה דזהו דרך דירה דאיכא ב' חדרים. ובפשוטו לדעת המ"ב דדינינן לפי רוב העולם מסתברא דזהו בחצא דסוכה וא"כ לא יועיל הא דאית ליה עוד סוכה.

